Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

1925 чылда
үндезилеттинген.

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди
Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

1973 ч.
МАЙ
2
ВТОРНИК
№ 104 (9180).
Өртээ 2 көп.

СЭКП Төп Комитединде, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелинде, ВЦСПС-те

1973 чылдың апрель 21-де Бүгү-эвилелдиң коммунистиг субботниги болган.

Субботниктер чорудары совет кижилерниң кайгамчыктыг чаңчылы, В. И. Ленинниң ооң тиилээринге изиг-биле бүзүреп чорааны коммунистиг күш-ажылдың бүгү улусчу байырлалы болу берген.

Бүгү-эвилелдиң субботниги хөй националдыг совет улустуң чаңгыс эптиин, Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязын долгандыр ооң сырый каттышканын база катап көргүзүп, СЭКП-ниң XXIV съездизиниң салган төөгүлүг сорулгаларын шиитпирлээринге, беш чылдың үшкү, шиитпирлиг чылының — 1973 чылдың планын чедиишкинниг күүседиринге улуг салыышкын болган.

Субботникке 132 миллион ажыт кижи киришкен, олар үлетпүрде, кодээ ажыл-агыйда, транспортта болгаш улус ажыл-агыйының өске-даа адырларында боттарының ажылдаар черлеринге, хоорайлар, суурлар чаагайжыдылгазынга ажылдап турган. Баштайгы медээн ёзугаар алырга, чүгле үлетпүр продукциязын 636 миллион рубльге бүдүрген, ниитизи-биле 136 миллион ажыг рубльди беш чылдың фондузунче шилчиди берген.

Бүгү-эвилелдиң коммунистиг субботниингe идепкейлиг киришкен ажылчыннарга, колхозчуларга, инженер-техниктиг ажылдакчыларга болгаш албан-хаакчыларга, аныяктарга, Совет Армияның болгаш Шериг-Далай Флодунуң дайынчыларынга, күш-ажылдың хоочуннарынга болгаш бүгү совет кижилерге оларның эрес-маадырлыг болгаш ак-сеткилдиг ажылы дээш чүректиң ханызындан өөрүп четтиргенин СЭКП Төп Комитеди, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели болгаш ВЦСПС илергейлеп тур.

Субботникке ажылдап алдынган акша-хөреңгини кодээ черлерге ниити билиг школаларының тудуун калбартырынга бээр деп шиитпирни СЭКП Төп Комитеди болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели хүлээп алган.

ЛЕНИННИҢ ТУГУНУҢ АДАА-БИЛЕ ЧАА-ЧАА ТИИЛЕЛГЕЛЕРЖЕ

Кызыл шөлге Май 1-ниң митингизи болгаш чыскаалы

Бо чылдың Май Бири—онза шинчилиг. Тоску беш чылдың шиитпирлиг, үшкү чылының ажыл-ишчи базымнары шуудап турар. Байырлал бүдүүзүнде СЭКП Төп Комитединиң Пленуму болган. Ооң киржикчилери партияның XXIV съездизиниң шиитпирлерин боттандырар талазы-биле СЭКП ТК-ның делегейге ажыл-чорудулгазының дугайында СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары эш Л. И. Брежневтиң илеткелин дыңнааш, чугаалашкан.

Совет улус СЭКП-ниң XXIV съездизиниң соонда коммунистиг тургузуушкунга, социалистиг Төрээн чурттуң экономиктиг болгаш камгалал күчүзүн, делегейге ооң туруштарын, делегей хөгжүлдезинге салдарын быжыглаарынга чаа-чаа кайгамчыктыг чедиишкиннерни Коммунистиг партияның удуртулгазы-биле чедип алган.

Пленум СЭКП-ниң XXIV съездизиниң айыткан бүгү планныг онаалдаларын беш чылдың шиитпирлиг, үшкү чылында доллур болгаш ажыр күүседириниң быжыг үндезинин шалыпчы ажылчы-биле тургузарынче, улус ажыл-агыйының бүгү адырларының ажыктыын оранчок улгаттырарын база бүдүрүп үндүрер продукцияның шыырын бедидерин чедип алырынче коммунистерни, ССРЭ-ниң бүгү ажылчы чоннарын кыйгырган.

...Кремль шактарының бүгүдеге билдингир үннүг каккан даажы дыңналган. Кызыл шөл — Советтер чуртунуң чүлдү-чүрээ. Чурттуң ол кол шөлү бөгүн кайгамчык чараш. Байырлал шимелдези айыраң, хүндүткел илергейлеп турар аян-шинчилиг. Маркстың, Энгельстиң, Ленинниң портреттери-биле кожа улуг Кызыл туг КУМ-нуң делгем ханазында киискээн. Кремль ханазында — ССРЭ-ниң күрүне сүлде демдээ, эвилелдешкен он беш республиканың сүлде демдектери.

Беш чылдың шиитпирлиг, үшкү чылында күш-ажылчы тиилелгелер дугайында маңаа, Кызыл шөлге Май бирде чаагай медээлер келген. Советтер чуртунуң бузулбас акы-дуңма найыралга быжыглып каңнаттынган улустары Төрээн чуртка, партияга айыткаан—СЭКП-ниң XXIV съездизиниң айтыышкыннарын олар чедиишкинниг күүседип турар.

Владимир Ильич Ленинниң төрүттүнген хүнүнден бээр 103 чыл болган оюн төлептиг демдеглээн, Бүгү-эвилелдиң апрель 21-де болган коммунистиг субботниги массаларның бедик медерелдииниң дириг үлегер-чижээ болган. Аңаа 5,8 миллион москвачы киришкен.

Кызыл шөлдү чон чык долган. Найысылалдың бүдүрүлгө черлериниң болгаш тудугларының мурнакчылары, социалистиг чарыштың тиилекчилери, москва интеллигенциязының алдарлыг хүрээлениниң төлээлекчилери аңаа хоочун чаңчыл ёзугаар чыылган.

Хүндүлүг аалчыларның индирлеринде — күш-ажыл маадырлары, найысылалдың болгаш Москва чоок-кавызының сураглыг кижилери, эртем, культураның сураглыг ажылдакчылары, ССРЭ-ниң ужудукчу-космонавтылары. ССРЭ-де дипломаттыг элчин черлериниң удуртукчулары, даштыкы чурттардан келген хөй санныг аалчылар — база ында. Делегейниң ажылчы чоннарының эп-сеткил каттыштырылгазының байырлалын демдеглээр дээш Москвага социалистиг чурттарның төлээлери, 90 ажыг күрүнениң профэвилел болгаш ажылчын нар организацияларының төлээлекчилери, тайбың база улустар аразынга найырал дээш сураглыг демиселчилер келген.

Москвачылар болгаш найысылалдың аалчылары-даа партияның болгаш чазактың удуртукчуларынга чүректиң ханызындан байыр чедирип, оларны диңмиттиг адыш часкаашкыны-биле уткаан. Эштер Л. И. Брежнев, Ю. В. Андропов, А. А. Гречко, В. В. Гришин, А. А. Громыко, А. П. Кириленко, А. Н. Косыгин, Ф. Д. Кулаков, К. Т. Мазуров, А. Я. Пельше, Н. В. Подгорный, Д. С. Полянский, М. А. Суслов, А. Н. Шелепин, П. Н. Демичев, Б. Н. Пономарев, М. С. Соломенцев, Д. Ф. Устинов, В. И. Долгих, И. В. Капитонов, К. Ф. Катушев Мавзолейниң төп индиринче үне бергеннер. Оларның-биле кады төп индирге сураглыг совет шериг начальниктери турганнар.

Спасск суургазының шагы он катап хаккан. Шөл ыржым-на болу берген. Майның биринге тураскааткан байырлыг митинг эгелээн.

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң Чиңгине секретары эш Л. И. Брежнев чыылганнарга чүве чугаалаан. Митингиниң киржикчилери эш Л. И. Брежневти диңмиттиг, үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны-биле уткааннар.

Эш Л. И. БРЕЖНЕВТИҢ чугаазы

Эргим эштер!

Хүндүлүг москвачылар болгаш найысылалдың аалчылары!

Эргим өңнүктер!

Бүгү чурттарның ажылчы чоннарының акы-дуңма найыралының болгаш дайынчы чаңгыс эвиниң хүнүн, частың байырлалын, күш-ажыл биле тайбыңның байырлалын — Май Бирниң хүнүн байырлап демдеглээр дээш Кремльдиң кызыл сылдыстарының адаанга, маңаа база катап чыылдывыс.

Хостуг күш-ажыл болгаш быжыг тайбың кезээде улустарның идеалы чораан. Күш-ажылды хостаары бистиң черивиске улуг Октябрьның хүннеринде эгелээн деп чүвеге, быжыг тайбыңның болгаш чер-делегейниң бүгү улустарының найыралының тугун бистиң чуртувус ам 55 чыл дургузунда быжыг тудуп келген деп чүвеге бистер, совет кижилер шынап-ла чүректиң ханызындан чоргаарланып турар бис. **(Диңмиттиг адыш часкаашкыннары. «Ура!» кыйгылар).**

Эштер! Бистиң партиявыстың XXIV съездизиниң үезинден бээр ийи чыл эрткен болгай. Ук съездиниң төөгүлүг шиитпирлерин чурттуң иштики амыдыралынга, улустар аразының ажыл-херектеринге-даа боттандырар талазы-биле партияның болгаш бүгү совет улустуң ажылы бүрүн калбарган чылдар ол.

Бистер беш чылдың шиитпирлиг, үшкү чылынче кириишкен бис. Биске ол чыл шалыпчы күш-ажылдың чылы кылдыр эгелээн. Бистиң чуртувустуң ажылчыннары, тараачыннары, эртемденнери болгаш культура ажылдакчылары — бүгү күш-ажылчы кижилери чыл планнарын чүгле доллур эвес, харын ажыр күүседир болгаш беш чыл планын ниитизи-биле ыракта ажыр күүседириниң быжыг үндезиннерин ооң-биле тургузар бүгү чүүлдерни кылырынче чүткүлүн салып турар.

Бүгү чуртка калбаа-биле нептереэн, апрель 21-де болган Ленинчи коммунистиг субботник күш-ажылчы көдүрлүүшкүннүң чайынналчак илерели болган. Ол хүн 132 миллион кижи, херек кырында күш-ажылга ажылдап шыдаарлар шалыпчы ажыл ээлчээнче шупту үнген. Найыралдыг, эрес, шынап-ла коммунистиг ёзу-биле ажылдаан. Арткан айлар база ындыг идепкейлиг-биле демдеглеттинер болза, бистиң чуртувусту хөгжүдеринге бо чылга онаалдыр салдынган сорулгалар чугаа чок чедип алдынган турарынга чигзениишкин барып болур.

Коммунистиг ёзу-биле шалыпчы ажылдаары — бистиң чуртувусту быжыглаарының, бистиң улузувустуң амыдыралын экижидериниң эң шын оруу ол. Ооң-биле капсырлаштыр быжыг тайбыңның херээнге өндүр улуг үлүг-хуу база ол.

Бистиң партиявыстың эң чугулалап келгени социализмниң туруштарын болгаш тайбыңны быжыглаар сорулгаларны шиитпирлээринге партияның XXIV съездизиниң соонда боттуг чаагай түңнелдер чедип алдынган.

Партия Төп Комитединиң чоокта чаа болган Пленуму ол талазы-биле бистиң ажылывыстың түңнелдерин үндүрген. Съездиниң хүлээп алганы тайбыңның Программазын боттандырар оруктарга бурунгаарлаан бис деп чүвени ооң киржикчилери сеткил ханып демдеглээн.

Ленин чуртунуң, бүгү социалистиг делегей каттыштырылгазының үнү—быжыг тайбыңче болгаш улустарның аразында найыралче кыйгырып турар үн делегейге улам күчүлүг болгаш алдарлыг чаңгыланып турар. **(Диңмиттиг адыш часкаашкыннары. Шөлге «Ура!» чаңгыланган).** Социализм биле тайбың — чарылбас холбаалыг билиг деп чүвениң улам бүзүрелдиг чаа-чаа барымдааларын Совет Эвилелиниң болгаш социализмниң өске-даа чурттарының идепкейлиг, тайбыңга ынак политиказы чыл, ай бүрүде, хүн бүрүде делегейниң улустарынга берип турар деп болур.

Индий-Кыдатта дайын доозулган, Совет Эвилели ону соксадыры дээш шудургу болгаш чайгылыш чок туржуп келген. Вьетнамның патриоттары Совет Эвилелиниң болгаш социализмниң өске-даа чурттарының моральдыг база материалдыг күчүлүг деткимчезинге, делегейниң дээшпилгелиг бүгү күштериниң эп-сеткил каттыштырылгазынга даянгаш, хосталгазының болгаш хамаарышпас чоруктуң чөптүг херээн чедиишкинниг камгалап алган.

Совет Эвилелиниң болгаш ооң социалистиг эвилелчилериниң шудургу база кедилиг политиказының ачызында, тайбыңга ынак болгаш шын бодалдыг бүгү күштерниң деткимчезиниң ачызында Европага таарымчалыг чугула бурунгаарлаашкынныг түңнелдер чедип алдынган. «Соок дайындан» болгаш айыылдыг дүшкүүрлүг байдалдан тайбыңны камгалаар болгаш бот-боттарынга ажыктыг кады ажылдажылганы калбартыр талазы-биле чөптүг, каттышкан кужениишкиннер салырынче эргилде боор турар.

Европаның хан төгүүшкүннүг эрткен үезин уттур дээш эвес, харын кажан-даа катаптаттынмазын дээш, ону ажып эртеринче кыйгырып турар бис. Ам, социализм Европаның амыдыралынга күчүлүг, аштырбас күш болу берген үеде ол чер-ле херек кырынга боттандырып болур сорулга апарган. Бистиң сорулгаларывыс тодаргай, кедилиг болгаш чаагай. Олар ленинчи партияга төлептиг, тиилээн социализмниң делегейде эң баштайгы чуртунга төлептиг. **(Диңмиттиг адыш часкаашкыннары. «Ура!» кыйгылар).**

Аңгы-аңгы ниитилел тургузуглуг күрүнелерниң тайбын кожа-хелбээ догуннаарының ленинчи идеялары кижилерниң угаанынга болгаш делегей харылзааларының практиказынга улам чаа-чаа тиилелгелерни чедип ап турар.

Делегейниң өске-даа эштери-биле база-ла дөмей Европага Совет Эвилелиниң политиказы — хамыктың мурнунда тайбыңның политиказы ол. Франция-биле-даа, ГФР-биле-даа база Европаның өске-даа күрүнелери-биле бистиң харылзааларывысты калбартыры, нииti-европа чөвүлел хуралын белеткээр талазы-биле бистиң идепкейлиг ажыл-чорудулгавыс-даа ооң-биле тодараттынып турар.

Американың Каттышкан Штаттары чижектиг күрүне-биле харылзааларывыска база ол туруушту барымдаалап турар бис. Бот-бодун хүндүлежириниң болгаш бот-бодунга ажыктыг болурун барымдаалап тургаш, совет-америк харылзааларны таарымчалыг калбартырынга моон соңгаарда дуза чедирер бис. Япония-биле харылзааларга бистиң чуртувус база ону барымдаалаар.

Индия-биле, араб күрүнелер-биле, Африканың, Азияның, Латин Американың хосталгага ынак хамаарышпас бүгү чурттары-биле бистиң Совет күрүнениң найыралы болгаш үре-түңнелдиг кады ажылдажылгазы быжыгып, улам ханылап турар. СЭКП, Совет күрүне ол найыралга шынчы, тайбыңның болгаш дээшпилгениң күштерин быжыглаарының күчүлүг үндезин кужу ол деп көрүп билип турар бис. **(Диңмиттиг, үр адыш часкаашкыннары).**

Эштер! Совет Эвилелиниң делегей туружу кажангызындан-даа артык быжыг. Совет кижилерниң айыыл чок чоруу кажангызындан-даа идегелдиг хандыртынган. Бистиң улузувус тайбын дээш ажылдап турар болгаш хостуг күш-ажыл дээш демисежип турар. Делегейниң ак сеткилдиг бүгү кижилеринге магадапчыг, шылгараңгай чедиишкиннерни тайбыңның болгаш күш-ажылдың Кызыл тугунуң адаанга чедип алган бис. Ол туктуң адаа-биле чаа-чаа өндүр улуг тиилелгелерни чедип алыр бис. **(Диңмиттиг, үр адыш часкаашкыннары. Митингиниң киржикчилери «Ура!» деп кыйгылар салган).**

Майның Бирниң байырлалдыг хүнүнде Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң өмүнээзинден байырлал холбаштыр эргим эштер, силерге, шуптуларга изиг байыр чедирип тур мен! **(«Диңмиттиг, үр адыш часкаашкыннары. Шөлге хөй үннүг «Ура» чаңгыланган).** Бүгү совет кижилерге Төрээн чурттуң чүрээ апарган чер, чурттуң кол шөлүнге Москваның ажылчы чоннарының төлээлекчилери чыглып келген-дир. Москвачылар социалистиг чарыштың, хөй-хөй дидим эгелекчи саналдарның пионерлери — мурнакчылары боор келгеннер. Ынчангаш Москва моон-даа соңгаар маадырлыг күш-ажылга, коммунизм дээш демиселге чайынналчак үлегер-чижээн көргүзер болзун! **(Диңмиттиг, үр адыш часкаашкыннары. «Ура!» кыйгылар).**

Бистерниң-биле кады Май 1-ниң хүнүнде боттарының хоорайларының, суурларының болгаш кодээниң чурттакчылыг черлериниң шөлдеринде болгаш кудумчуларында миллион-миллион кижилер чыскаалып үнгеннер. Бистиң улуг чуртувустуң бүгү хамаатылары — коммунизм тургузукчуларынга, совет өг-бүле бүрүзүнге, совет кижи бүрүзүнге оларның өндүр-чаагай күш-ажылынга эң улуг чедиишкиннерни, кижиниң эң долу аас-кежиктиг болур чоруун чүректиң ханызындан маңаа күзеп каарын чөпшээреп көрүңер! **(Диңмиттиг, үр адыш часкаашкыннары. Митингиниң киржикчилери «Ура!» деп кыйгылар салган).**

Бистер быжыг тайбың дээш демисежиишкинниң, тайбыңга удур күштер боо-чепсек салбаан деп чүвени база утпаан тур бис. Бистер агрессия белеткенишкиннериниң чимээнниишкиннериниң ынак бис, бедик серемчилелдиг чоруувусту шыгжаар турар бис. Бистер Май Бирниң бо хүнүнде тайбыңның камгалалынга туруп турар бистиң Чепсектиг Күштеривистиң алдарлыг дайынчыларынга изиг байыр чедирип тур бис! **(Диңмиттиг, үр адыш часкаашкыннары. Шөлге «Ура!» деп кыйгылар салган).**

Бистер бөгүн найысылалдың даштыкыдан келген аалчыларынга база-ла эп-найыралчы ёзунуң байыр чедириишкиниң сөстерин дамчыдып тур бис. Эргим эштер, силерниң мында туруп турарыңар — бөмбүрзектиң бүгү булуңнарында хосталга болгаш хамаарышпас чорук дээш демиселчилер-биле совет улусту сырый каттыштырып турар найыралдың херечизи-дир. Май Бирниң чыскаалдарындан бистер делегейниң ажылчын аңгызының дириг харылзаазын, ооң интернационалчы чаңчылдарга шынчызын көрүп турар болгай бис.

Бөгүн бистер даштыкыда бүгү өңнүктеривиске болгаш эштеривиске байыр чедирип тур бис. **(Диңмиттиг адыш часкаашкыннары).** Бистер социалистиг чурттарның ажылчы чоннарынга, капитал чурттарының ажылчын аңгызынга, коммунистиг болгаш ажылчын партияларынга, национал болгаш социал хосталга дээш бүгү демиселчилерге боттарывыстың байырывысты чедирип, акы-дуңма ёзузунуң эки күзээшкиннерин илередип тур бис. **(Диңмиттиг, үр адыш часкаашкыннары).** Ёзулуг интернационалистер болур совет кижилер хостуг күш-ажыл дээш, быжыг тайбың дээш оларның демиселин чүректиң ханызындан деткип турар. **(Диңмиттиг, үр адыш часкаашкыннары. Чыылганнар «Ура!» деп кыйгылар салган).**

Пролетарлыг интернационализмниң байырлалы, бүгү чурттарның ажылчыларының эп-сеткил каттыштырылгазының хүнү—Майның 1-ги дөлгерезин!

Бистиң улуг ленинчи партиявыс алдар!

Коммунизм тургузуп турар совет улуска алдар!

(«СЭКП-ге алдар, алдар, алдар!» деп кыйгылар чаңгыланып үнген. Митингиниң киржикчилери пролетарлар «Интернационал» гимнин ырлаан).

(Уланчызы 2-ги арында).

КҮШ-АЖЫЛЧЫ МАЙНЫ ТЫВАГА ДЕМДЕГЛЭЭНИ

Ленин болгаш Улустарның найыралы орденнерлиг республиканың хоорайларының болгаш суурларының он-он муң ажылчы чоннары совет кижи бүрүзүнүң чүрээнге эргим боор турар тайбың болгаш найырал дугайында, Төрээн чуртту, Коммунистиг партияны, совет улусту алдаржыдып турар сөстерни бижээн Кызыл туктарның адаа-биле чыскаалып, боттарының күчү-шыдалын көргүскеннер.

КЫЗЫЛ

Ленин болгаш Улустарның найыралы орденнерлиг Тыва АССР-ниң найысылалы —Кызыл тайбыңның, күш-ажылдың болгаш частың байырлалынга аян кирип каастанып кан.

Хоорайның төвү — Ленин шөлү. Совет күрүнениң болгаш Коммунистиг партияның үндезилекчизи Владимир Ильич Ленинниң тураскаалы эргим болгаш үнелиг кестүп тур. СЭКП Тыва обкомунуң бажыңының мурнунда В. И. Ленинниң, Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың удуртукчуларының портреттери. Ооң-биле дужаараштыр кудумчу кежилдир бистиң хөй националдыг совет күрүневистиң чаңгыс эвиниң символу — он беш эвилелдешкен республикаларның сүлде демдектери, туктары салгын аайы-биле кийскип тур.

Он шак ам-даа четпээн. Хоорайның ажылчы чону демонстрацияже үнер черлеринде чыглып келген. Катты-хөглээшкин, ыры-шоор, музыка чер болганда диңмиттиг-ле чүве...

10 шак. СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң, республиканың Министрлер Чөвүлелиниң болгаш Кызылдың партия, совет органнарының удуртукчулары, бүдүрүлгениң мурнакчылары индирже үнүп келдилер.

СЭКП Тыва обкомунуң ийиги секретары В. Н. Филиппов найысылалдың ажылчы чоннарының Делегейниң ажылчы чоннарының эп-сеткил каттыштырылгазының хүнү — Май Биринге тураскааткан митингини ажыткан.

— Тайбыңның, күш-ажылдың болгаш частың байырлалын таварыштыр Кызылдың болгаш бүгү республиканың ажылчы чоннарынга СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң болгаш республиканың Министрлер Чөвүлелиниң өмүнээзинден изиг байыр чедирип тур мен—деп, ол эгезинде чугаалаан.

Пролетарлыг интернационализмниң, демократияның болгаш социализмниң байырлалын Совет Тываның ажылишчилери ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунда улуг чедиишкиннерлиг уткаан. Продукция сайгарарының планын 103,7 хуу күүсеткеш, онаалдадан ажыр 682 муң рубльдиң продукциязын сайгарган. Нийти продукция бүдүрериниң даалгазын 102,7 хуу боттандырып, пландан ажыр 490 муң рубльдиң продукциязын бүдүрген.

Республиканың малчыннары бирги кварталда чедиишкинниг ажылдааннар. Күрүнеге эът, сүт садарының планныг онаалдаларын ажыр күүседип, малдың баш санын өстүрген. Мал ажылының продуктуларын бүдүрерин болгаш күрүнеге садарын көвүдедир база ооң продуктулуун бедидери дээш Бүгү-российнниң социалистиг чарыжынга бо чылдың бирги кварталында Тыва АССР Чөөн-Сибирь зоназынга бирги черни алган. Республикага РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң болгаш ВЦСПС-тиң шилчиир Кызыл тугун болгаш акша шаңналын тывыскан. Бо дугайында эш В. Н. Филиппов сеткил ханыышкын-биле демдеглээн.

— Бистиң мурнувуста сорулгалар улуг. Тоску беш чылдың, ылаңгыя ооң шиитпирлиг үшкү чылының планныг онаалдаларын хуусаа бетинде доллур болгаш ажыр күүседир дээш социалистиг чарышты калбартып тургаш, шудургу ажылдаары негеттинип турар—деп, ол айыткан.

Коммунистиг партия болгаш Совет чазак СЭКП-ниң XXIV съездизиниң тайбың Программазын амыдыралга боттандырар дээш могаг-шылаг чокка ажылдап турар. Май Бирниң байырлалының бүдүүзүнде СЭКП ТК-ның Пленуму болуп эрткен.

«Партияның XXIV съездизиниң шиитпирлерин боттандырар талазы-биле СЭКП ТК-ның делегейге ажыл-чорудулгазының дугайында» СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары эш Л. И. Брежневтиң илеткелин Пленум дыңнап, чугаалашкан. Тываның ажылчы чону Пленумнуң материалдары-биле таныжып, СЭКП ТК-ның иштики болгаш даштыкы политиказын чаңгыс эп-сеткилдиг деткип, бүрүнү-биле чүүлдүгзүнүп, Пленумнуң доктаалын амыдыралга боттандырары-биле Төрээн чуртунуң чаагай чоруу дээш шудургу ажылдаарлар деп, оратор айыткан.

Кызылдың болгаш Тываның ажылчы чонунга күш-ажылга, культура тургузуушкунунга улуг чедиишкиннерлиг болурун эш В. Н. Филиппов күзээн.

Митинг төнген. Ажылчы чоннуң демонстрациязы эгелээн.

Хевертен хөй моторлар даажы дыңналып келди. Мотоциклчилер колоннназы чаңчыл ёзугаар Май Бирниң демонстрациязын ажытты.

Ленин шөлүнде байырлалдың марыжы чаңгыланып тур.

Колоннаның бажында мотоциклде ССРЭ-ниң Күрүне тугу кийскип, бистиң кайгамчыктыг чуртувустуң күчү-күжүн бадыткап чор. ССРЭ — үтбалышкы он беш республиканың бузулбас улуг эвилели. Оларның туктары часкы салгынга соруп кирген хөлбеңейнип эрти. Күш-культуржуларның колоннназы шелдү ээлепти. Ында бистиң эң дээре мөгелеривис, баскетболчуларывыс, боксёрларывыс болгаш өскелер-даа омак-сергек базып чорлар.

Шөлдү чеди чүзүн челээш ышкаш өңнүг, катты-хөглүг, ыры-шоорлуг бистиң келир үевис — найысылалдың школаларының өөреникчилери ээлепти.

Совет Эвилелиниң Маадыры М. Бухтуев аттыг № 1 школаның коллективи эртип тур. «Май», «Тайбың», «Хосталга», «Деңэрге», «Акы-дуңмалышкы найырал», «Аас-кежик» деп транспарантыларны, туктарны, шарларны тудуп алган чорлар.

Тыва национал кадрларның каңнакчызы — № 2 школаның өөреникчилери тыва национал хевин кедиишкен, лозуңнар, транспарантылар, янзы-бүрү өңнүг шарларны чечектерни тудуп чорлар, оларның арынарында бөдүүгү частың хүлүмзүрүү долган.

Тываның дээди болгаш ортумак өөредилге черлериниң студентилери, сургуулдары болгаш башкылары индирже чоокшулап орлар. Олар В. И. Ленинниң, Коммунистиг партияның болгаш Совет күрүнениң удуртукчуларының портреттерин, туктарны, транспарантыларны туткулаан, ыры, хөглүг эртилер.

Ленин шөлүнде СЭКП ТК-ның Май Биринге Кыйгырыглары болгаш күчүлүг «ура» байырлыг марш чаңгыланып тур.

Май байырлалының социалистиг чарыжының тиилекчилериниң колоннназы шөлче кирип келди. Ол болза, Кызылдың алгы заводунуң, «Тыва кодээ тудуг» трестиң автобаазазының, Кызылдың Төп электри тудуг эргелелиниң, даараныглга фабриказының, № 2 автотранспорт бүдүрүлгезиниң, Кызыл-садыгның коллективтери-дир. Олар бирги кварталдың болгаш апрель айының бүдүрүлге онаалдаларын хуусаа бетинде күүсеткен. Кызылдың № 2 АТБ-зи бирги кварталда пландан ажыр 19 муң тонна чүъкту сөөрткен, онаалдадан ажыр 20 муң рубльдиң орулгазын алган.

Чаа-чаа колонналар Ленин шөлүнче шуужуп-ла турлар. Коллектив бүрүзү боттарының бүдүрген күш-ажылчы херектериниң, күүсеткен планнарының дугайында плакаттарның, транспарантыларның, диаграммаларның сөзүн көргүскен.

Кызылдың тууйбу заводунуң ажыл-ишчилери төп шөлде кирип келди. Олар апрель планын 19-та күүсеткеш, 418 муң тууйбуну тудуглар-га онаалдадан ажыр берген. Петр Черепанов, Иван Багровтуң бригадалары чарышка онза шылгараан. Олар колоннаның бажында чоруп орлар.

«Тыва тудуг» трестиң коллективтери индирже чоокшулап орлар. Колоннаның мурнунда Кызыл тукту «Кызыл тудуг» эргелелиниң мурнакчы дашчылар бригадазының бригадири Михаил Шиповаленко тудуп алган чор. Ооң чанында Ленин ордениниң эдилекчилери Оюн Калзаң, Августа Ельшова омак, хөглүг базып орлар. Чыскаалганнарның аразында чалыы тыва кыстар ыры-шоорлуг эртилер. Ол болза № 48 тудуг эргелелиниң шеверлекчилери-дир.

Муң-муң кызылчылар Майның Бирниң байырлалынга тураскааткан демонстрацияга киришкен. Олар улус өөредилгезиниң, кадык камгалалының, уран чүүлдүн, эртемниң болгаш улус ажыл-агыйның өске-даа адырларының ажыл-ишчилери-дир. Демонстрацияга киришкеннер делгейниң ажылчы чоннарынга боттарының эп-сеткилин каттыштырганын, Коммунистиг партияны болгаш Совет күрүнени долгандыр улам сырый каттышканын илереткен.

Ленин шөлүнге демонстрация ийи шак үргүлчүлээн. Ол болза партия болгаш чоннуң сырый каттыжылышкынының, Ленинчи чагыгларга совет кижилерниң шынчызының көргүзүү болган.

АК-ДОВУРАК

Үлетпүрлүг Ак-Довурактың ажылчы чоннары частың чырыткылыг байырлалын күш-ажылчы чедиишкиннер-биле уткаан. «Тыва даг-дүгү» комбинаттың хөй националдыг коллективи продукция бүдүрериниң болгаш сайгарарының дөрт айлар планын хуусаа бетинде күүсеткен. Хоорайның тудугжулары, автотранспортчулары, садыг, амыдырал-хандырылгазының

(Уланчызы 2-ги арында).

Кызылдың ажылчы чоннарының чыскаалы.

С. ФЕОКТИСТОВТУҢ фотолары.

ЛЕНИННИҢ ТУГУНУҢ АДАА-БИЛЕ ЧАА-ЧАА ТИИЛЕЛГЕЛЕРЖЕ

(Төнчүзү. Эгези 1-ги арында).

Хөй миллион совет кижилер, делегейниң дыка хөй чурттарының ажылчы чоннары эш Л. И. Брежневтиң чугаазын улуг кичээңгей-биле дыңнаан.

Совет Эвилелиниң бүгү радиостанциялары, «Интервидение» болгаш «Евровидение» системалары Совет Социалистиг республикалар Эвилелиниң найысылалы—Москваның Кызыл шөлүнге байырлыг митингиден дамчыдылганы кылган.

Шөлге «Интернационалдың» аялгазы чаңгыланган соонда митингиниң бүгү киржикчилери партийжи Гимнни ырлаан. Ооң соонда муң-муң кижилерниң «Уразы» база катап чаңгыланган болгаш мындыг йөрээл салыышкыннарындан совет кижиниң күзел-бодалы илереттинген:

— СЭКП делгерезин!

— Улус биле партия чаңгыс эптиг!

— Коммунизм тиилээр!

Митингиниң муң-муң киржикчилери В. И. Ленинниң мавзолейиниң баары-биле эрткеш, шөлден чорупканнар. Оларның соонда шөлге кызыл туктар далай ышкаш чалгып кирип келген—найысылалдың ажылчы чоннарының төлээлекчилериниң баштайгы колонналары чыскаалыпкан кел чораан.

Майның 1. «Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!» деп, бижип каан шар шөлдүң дал ортузундан хөй туктар арасындан өрү талыйтыр көдүрлүп үнген. Бүгү антиимпериалистиг күштерни сырый каттыжарынче кыйгырыглыг кызыл пөстер колонналар кырынга киискип турган. Чыскаалчылар: «Ленинге алдар, партияга—алдар, совет улуска—алдар!»—деп, йөрээл салып турганнар.

В. И. Ленинниң болгаш СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүннериниң портреттерин чураан машиналар колонналары чечектер болгаш туктар долган шөлдеп оожуум эртип турган. Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының, ооң ленинчи ТК-зының алдары дээш йөрээл салыышкыны шөлге дыңналып турган.

Төрээн Коммунистиг партияга совет улус кызыгаар чок шынчы бердинген. 1973 чылдың Майның Бирниң чыскаалы—ол шынчы бердиништиниң, бистиң чурттуң улустарының сырый каттыжыышкынының база бир херечизи боор турар.

Хөй националдыг совет улуска тураскааткан, СЭКП-ниң XXIV съездизиниң шиитпирлерин коммунистиг тургузуушкуннуң бүгү участоктарынга боттандырарынга оларның чедиишкиннерин көргүскен каасталга-шимелделиг машиналар шөл-биле эрткен. Бо колоннада—СЭКП Төп Комитединиң, ССР Эвилелиниң Дээди Совединиң болгаш РСФСР-ниң Дээди Совединиң ССРЭ-ниң тургустунганының 50 чылынга тураскааткан каттышкан байырлыг хуралынга СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары эш Л. И. Брежневтиң илеткел кылып турарын болгаш хуралдың Президиумун көргүскен фотопанорама.

Чыскаалганнарның эң нептереңгей кыйгырыгларының бирээзи—эң-не хөй, эң-не эки шынарлыг болгаш эң-не эвээш чарыгдалдыг продукцияны бээри болур. Беш чылдың үшкү, эң шиитпирлиг чылының планнарын хуусаадан эрте күүседири дээш чарышты калбартырынче партияның кыйгырыын чурттуң ажылчы чоннары боттарының тудуш херээ кылдыр уткуп, хүлээп алганнар. Ооң баштайгы түңнелдери мындыг: үлетпүрнүң ниити-эвилел болгаш эвилел-республика министерстволары болгаш бүгү эвилелдешкен республикалар бирги кварталдың даалгазын ажыр күүсеткен. Эрткен чылдың ол-ла үезинде турганы-биле деңнээрге, үлетпүр бүдүрүлгезиниң немелде өзүлдези 6,4 хуу, үлетпүрге күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү 4,8 хуу өскен боор турар.

Совет кижилерниң кызымаккай күш-ажылының дугайын чугаалап турар чурумал-шимелделиг машиналар Кызыл шөлдеп эртип-ле турган. Оларда: «Беш чылды—хуусаа бетинде!», «1973 чыл—тоску беш чылдың шиитпирлиг чылы—коммунистиг ёзу-биле шалыпчы ажылдаарының чылы!»—деп, кыйгырыгларны бижээн.

Советтер чуртунуң дугайында чугаалап турар дендии улуг номнуң арыннары ышкаш шимелделиг колонналар улаштыр-улаштыр эртип-ле турар. Ооң ээлчеглиг «эгези»—бистиң алдарлыг Чепсектиг Күштеривис дугайында тоожу бо-ла болгай.

Колоннаның ортузунда бүгү хевирниң шериглериниң төлээлекчилериниң машиназы бар чору. «Маадырлыг совет Чепсектиг Күштер делгерезин!»—деп, ында бижээн. Ында совет кижиниң чүректиң ханызындан күзелин, угаан-бодалын ылап-ла илереткен. Делегейниң ажылчы чоннарының эп-сеткил каттыштырылгазының хүнүн Тиилелге хүнүнүң бүдүүзүнде демдеглеп турар. Ону бистер кайы хире улуг күш-биле чедип алганывысты бистиң чурттуң улустары ыяк билир, ынчангаш олар империалистер дайын өртүн база катап кыдыспазын дээш бүгү чүүлдерни кылып-даа шыдаар. Бир машинаның каасталга чуруунда Ада-чурттуң Улуг дайынының үезинде бистиң чурт фашизмни канчаар тиилээнин көргүскен.

Совет Эвилели—улустарның тайбың, национал хамаарышпас чорук болгаш социализм дээш демиселиниң идегелдиг чөлеңгиижи. Ол чугула теманы он-он панноларда болгаш транспарантыларда көргүскен, байырлыг чыскаалдың киржикчилериниң кыйгырыгларындан-даа дыңналып турар.

«Күш-ажылга болгаш оран камгалалынга белен бол!»—дээн үннер шөл кырынга даңгырактың сөстери дег чаңгыланган. Оон чыскаалдың киржикчилери «ГТО» деп улуг үжүктер аайы-биле чыскаай тургулапканнар.

Аныяк ленинчилер марштап эртип турлар. Колоннаның мурнунда — Бүгү-эвилелдиң В. И. Ленин аттыг пионер организациязының тугу.

Кызыл туктарны болгаш кыйгырыгларны туткан кижилерниң колонназы шөлде кирип келген. Оларның бирээзинде: «Совет Эвилели социализмниң бүгү чурттарының сырый каттыжыышкынының болгаш кады ажылдажылгазының идепкейлиг талалакчызы турган болгаш талалакчызы боор турар-даа» —деп, бижип каан, өскелеринде — «Маадырлыг вьетнам улуска эки-дуңма ёзузунуң чалбыыштыг байыры!», «Делегейниң улустары! Чооккуу Чөөн чүкте Израильдиң агрессиязын соксадырын негеңер!», «Совет Эвилелиниң болгаш араб чурттарның улустарының арасында найырал делгерөп база быжыгар болзун!»—деп, бижээн.

Совет күрүнениң күчүлүг күжүнге болгаш ат-алдарынга даянган, бүгү улуска деткиткен СЭКП-ниң делегейге идепкейлиг политиказы делегей байдалын чогумчалыг болдурарынга идиг берип турар.

Вьетнамга удур империалистиг агрессияны соксаткан, ССР Эвилелиниң Франция, Американың Каттышкан Штаттары, Германияның Федеративтиг Республиказы-биле харылзаалары чедиишкиннинг хөгжүп турар. Бо бүгү бөмбүрзектиң политиктиг байдалын экижидеринге дузалап, даартагы хүнге кижилерниң бүзүрелин быжыктырып турар.

Тайбыңга ынакшылдыг күштерниң Бүгү-делегей конгрези 1973 чылдың октябрь айда чогум-на Москвага болур. Ол болза Совет Эвилелиниң баштап турары күчүлүг шимчээшкинниң чаа илерээшкини боор эртер. Ол шимчээшкин бөгүн улустарны каттыштырып турар.

Май 1-ниң хүнүнде Кызыл шөлге ажылчы чоннар Коммунистиг партияның политиказын долузу-биле деткип турарын база катап илергейлеп турарлар. Кызыл туктар-биле болгаш «СЭКП-ниң иштики болгаш даштыкы политиказын деткип чүүлдүгзүнүп турар бис» деп лозуң-биле шиметтинген машина колоннаны хагтан.

Деңчыскаал-биле, спорт туктарын туткулаан, найысылалдың спортчулары болгаш күш-культуржулары шөлче кирипкеннер. Каптагай маңнап орган машина кырында кызыл пөсте — «Совет спорттуң тугун бедик тудаал!» деп лозуң.

Кызыл шөлге уругларның «Ура!» дээн ыткыр үннери диңмирөп келген. Кызыл, көк болгаш ак костюмнерлиг чүс-чүс оолдар, кыстар индир мурнунга чыскаалыпкан. Кубиктер, дээрбектер, челбиижтер-биле шимчээшкиннерни олар аажок кызымак кылып турганнар. «Чаш бистерниң аас-кежиктиивис дээш, төрээн партиявыска четтирдивис!»— деп лозуңну уруглар салып турганнар.

Сеткил хайныышкынныг минуталар! Мавзолейниң индиринче пионерлер болгаш октябряттар чүгүржүп үнген. Партияның болгаш чазактың удуртукчуларынга олар чечектер тудускулаан.

— «Совет Эвилелиниң ажылчы чоннары! Күш-ажылдың бедик бүдүрүкчүлүүн болгаш бүдүрүлгениң ажыктыын чедип алыңар, камналга чурумун шыңгыы сагыңар, продукцияны хөйнүле, эки шынарлыг кылдыр, эвээш чарыгдалдар-биле бээрин оралдажыңар!»—дээн лозуңнар шөлге диңмирөп турган. Каң бүдүрерин хөгжүдериниң курлавырларын дилеп тывары болгаш нептередири найысылалдың чүс-чүс бүдүрүлгелериниң коллективтериниң амыдыралының хоойлузу болур. Ол ажылдың күчүлүг дүргедекчизи болза беш чылдың шиитпирлиг чылында көстүп көрбээн күштүг-биле калбарган социалистиг чарыш болу берген.

Колонналар кырында — чүък сөөртүр күчүлүг болгаш чиик машиналарның хевирлери көстүп келген. «Мосавтозил» болгаш «Авто-москвич» каттыжыышкын концентрацияның болгаш специализастаашкынның курлавырларын ажыглавышаан, бедик социалистиг хүлээлгелерин чедиишкиннинг күүседип турар. Ам Москваның үлетпүрүнде 60 ажыг бүдүрүлге болгаш эртем-бүдүрүлге каттыжыышкыннары ажылдап турар, оларның чамдыызы күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң бедииниң, чаа техниканы чедиишкиннинг шиңгээдип алырының үлегерин көргүзүп турар.

«Үлетпүрнүң ажылдакчылары! Чоннуң хереглел бараанныарын бүдүрерин көвүдедиңер, ооң ассортиментизин чаартыңар, шынарын экижидиңер, бот-үнезин чиигедиңер!»—деп, СЭКП ТК-ның ол кыйгырыынга москвачылар күш-ажылчы чаа-чаа чедиишкиннер-биле харылап турарлар.

Байырлалдың колонналарының арасында найысылалды улам чаагайжыды тудуп турар тудугжулар. Олар беш чыл дургузунда миллион-миллион дөрбелчин метр чуртталгага шөлүн, чүс-чүс школаларны, магазиннерни, амыдырал хандырылга черлерин ажыглалга киирген. Партияның XXIV съездизинге СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары эш Л. И. Брежневтиң салганы найысылалды үлегерлиг коммунистиг хоорай кылыр сорулганы олар алдарлыы-биле күүседип турар.

Бөгүн совет кижилер көдээ ажыл-агыйга чедиишкиннериниң чоргаарал-биле түңнеп турарлар. Беш чылдың 2 чылының иштинде ССРЭ-ге 624 муң тракторларны, 192 муң комбайннарны, 330 муң автомашиналарны бүдүрген. 1971—1972 чылда 1 миллион 391 муң тонна мал чеми фосфаттарны, 144 миллион тонна минералдыг чемишчидилгелерни көдээ ажыл-агыйга берген.

Колонналар Кызыл Шөлче улаштыр-улаштыр кирип кээп-ле турган.

Найысылалдың ажылчы чоннарының чыскаалының түңнелинде Москваның комсомолчуларының колонназы шөлдеп эрткен.

...Найысылалдың Кызыл шөлүнге байырлыг чыскаал ийи чартык шак үргүлчүлээн.

КҮШ-АЖЫЛЧЫ МАЙНЫ ТЫВАГА ДЕМДЕГЛЭЭНИ

(Төнчүзү. Эгези 1-ги арында).

ажылдакчылары май мурнунуң шалыпчы ээлчээнге кирипкеш, бедик бүдүрүкчүлүг ажылдааның апрель 30-де Ак-Довуракта Культура ордузунга болган Май 1-ге тураскааткан байырлал хуралга илеткел кылган В. А. Ухов («Тыва даг-дүгү» комбинаттың директору) онзалап демдеглээн.

Май 1. Кызыл туктар, Май 1-ге СЭКП ТК-ның Кыйгырыгларын бижээн лозуңнар. Байырлал чыскаалының киржикчилери колонналарының турар черлеринче эртежик-ле чоруп тургулаан. Чечектер, өөрүшкүнүң хүлүмзүрүглери, хөгжүм, ыры. Хоорайның ажылчы чоннарының бо чылгы демонстрациязын чаңчыл болганын ёзугаар мотоциклистерниң колонназы ажыткан. Чыскаалганнар «Асбест» стадионче үзүктел чок шууушкан.

Школачылар, профтехучилищениң сургуулдары эрткен соонда «Тыва даг-дүгү» комбинаттың коллективи стадион баарында шөлчүгешке келген. Комбинат беш чылдың шиитпирлиг бо чылында күжениишкинниг планны алган, бүгү цехтерде социалистиг чарышты калбарткан. Бирги кварталдың түңнелинде даг-дүгү комбинат СЭКП обкомунуң, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң болгаш облпрофчөвүлелдиң шилчиир Кызыл тугун чаалап алган. Кызыл тукту салбас дээш коллектив кежигүннери апрельде база шудургу ажылдаан. Совет ажылчын аңгызы, бүдүрүлгениң чаартыкчыларын, мурнакчыларын алдаржыткан йөрээл сөстер дыңналып турган.

Ак-Довурактың тудугжуларының колонназынга Ленин орденниниң эдилекчизи Дапзырык Калдар-оолдуң удуртканы бызаңчыларның, бетонщиктерниң бригадазының кежигүннери чоргаар базып эрткен.

Ажылчы чоннарның эп-сеткил каттыштырылгазының байырлалынга тураскааткан демонстрация доостуру билек ак-довуракчылар спорт маргылдааларын сонуургап көрген. Массалыг селгүүстээшкин, оюннар орайга чедир үргүлчүлээн.

ХОВУ-АКСЫ

Тываның өңнүг металлургиязының баштайгызы Хову-Аксының кобальт комбинадының ажылчыннары болгаш инженер-техниктиг ажылдакчылары беш чылдың шиитпирлиг үшкү чылының Май 1-ниң байырлалын күш-ажылчы улуг көдүрлүүшкүн-биле демдеглеп эрткен. Бо чылдың бирги кварталында кобальт бүдүрериниң планын комбинат чедиишкинниг күүсеткен. Аныяк бүдүрүлгениң тус-тус цехтериниң арасында калбарган чарыштың түңнелин байырлал бүдүүзүнде үндүрген. Аңаа бирги черни гидрометаллургия цеги алган. Май 1-ниң байырлал чыскаалының бирги одуруунга АТБ коллективиниң соон дарый бо цехтиң ажылчыннары эрткен. Квартал планын 123 хуу күүсеткен транспортчулар байырлал чыскаалын ажыдар эргени алган турганы ол-дур.

Хову-Аксының чаа суурунуң Гагарин кудумчузунга болуп эрткен бо чыскаалдың соонда «Хадың арыы» деп стадионга спорт оюннары боор эрткен.

КЫЗЫЛ-МАЖАЛЫК

Районнуң колхоз, совхозтарынга, хову турагларынга, фермаларга, бригадаларга болгаш тус-тус коллективтерге Бүгү-делегейниң эп-сеткил каттыштырылгазының хүнү—Май 1-ниң дугайында лекция, беседаларны СЭКП райкомунуң, райкүүскомнуң ажылдакчылары болгаш өске-даа активтер апрель 29—30-нуң хүннеринде массалыы-биле чорутканнар.

Эртенгиниң 10 шак. СЭКП райкомунуң мурнунга Кызыл-Мажалык суурнуң бүгү чурттакчылары чыглып келген. Май 1-ге тураскааткан ажылчы чоннуң байырлыг митингизинге СЭКП райкомунуң бирги секретары Ш. П. Куулар делгереңгей чүве чугаалаан.

К. Маркстың, Ф. Энгельстиң, В. И. Ленинниң болгаш СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүннериниң портреттерин база лозуң, плакаттар, транспарантылар туткулаан, арыннарында хүлүмзүрүг чыраан, шевергин-каас кеттинген чоннуң байырлыг чыскаалы-даа эгелээн. Школачыларның соон дарый, бирги кварталда тиилекчи болган коллективтер — тууйбу заводунуң, «Сельхозтехника» каттыжыышкынының, көжүп чоруур № 1, № 741 механизастаттынган колонналарның ажыл-ишчилери эрткеннер.

Хүндүскүнүң 12 шакта сес команда хол бөмбүүнге бирги чер дээш маргыжып эгелээннер. Ийи шакта стадионга 32 мөгениң хүрежин көөр дээш чыглып келген кижилер оларның эрес-кашпагайын, аргакүштүүн көргеннер. Ол ышкаш комсомолчу-аныяктарның крозу база-ла солун болуп эрткен. Ол хүн спорттуң чайгы сезонун ажыткан.

ЧАДААНА

Делегейниң ажылчы чоннарының эп-сеткил каттыштырылгазының хүнү —Май бирниң байырлалын районнуң ажыл-ишчилери күш-ажылчы бедик көдүрлүүшкүн-биле уткаан. Районда часкы хову ажылдары организастыг чоруп турар. Ажыл-агыйлар илиирттээшкинни дооскаш, чаштырылгаже кирипкен. Ылаңгыя «Алдан-Маадыр» совхозтуң тараажылары часкы ажылдарны организастыг чорудуп турар.

Май бирниң эртени. Чадаана хоорайга ажылчы чоннарның чыскаалы эртенгиниң он шакта эгелээн. Байырлалдың чыскаалын хоорайның № 1, 2, 3 школаларының каас-шиник кылдыр шиметтинген колонналары ажыткан. Оларның соонда социалистиг чарыштың мурнакчылары —

Чадаана АТБ-ниң, районнуң, «Сельхозтехника» каттыжыышкынының коллективтери эрткен. Районнуң үлетпүр бүдүрүлгелери дөрт айның планныг даалгаларын чедиишкиниг күүсеткен.

Тайбыңның болгаш күш-ажылдың байырлалынга тураскааткан митингилер суурларга база эрткилээн. Концерт көргүзүглери, массалыг оюннар, спортчу маргылдаалар Чадаанага орайга чедир үргүлчүлээн.

ШАГААН-АРЫГ

Тоску беш чылдың шиитпирлиг үшкү чылының бирги кварталында Улуг-Хемниң ажыл-ишчилери Бүгү-эвилел социалистиг чарыжынга идепкейлиг киришкеш, күжениишкинниг ажылдаан. Ажыл-агыйлар күрүнеге сүт садар планын 128 хуу, сүттүүн— 118 хуу база үлетпүр бүдүрүлгелер продукция сайгарарының планын—100,8 хуу күүсеткен. Бо хүннерде часкы тарылга кидин түлүк калбарып турар. Күш-ажылдың, частың байырлалын улуг-хемчилер чаа-чаа күш-ажылчы чедиишкиннер-биле уткаан.

Май 1-ге холбаштырган Шагаан-Арыг хоорайга болган байырлыг хуралга илеткел кылган райкүүском даргазы К. А. Маспык-оол делегейниң ажылчы чоннарының эп-сеткил каттыштырылгазының хүнүнүң ужур-дузазының дугайын айыткаш, районнуң ажыл-ишчилериниң чедиишкиннерин база демдеглээн.

Байырлыг хуралдың соонда районнуң Культура бажыңының бот-тывынгыр уран чүүл бөлгүмүнүң киржикчилери концерт көргүскен.

Шагаан-Арыг хоорай болгаш районнуң суурлары Май 1-ге уткуштур байырлал шинчи киир шиметтинген турган.

Дүүн Шагаан-Арыг хоорайга ажылчы чоннарның чыскаалы болган. Аңаа чыылганнарга СЭКП райкомунуң бирги секретары С. К. Буянды, «Сельхозтехника» салбырының токары эш Анкудинов, № 1 школаның башкызы эш Соломатова болгаш оон-даа өскелер байыр чедирип чүве чугаалааннар.

Чыскаал соонда 32 мөге хүрешкен болгаш янзы-бүрү спортчу маргылдаалар болган.

Районнуң совхозтарының, колхозунуң төптеринге, ажылчын суурларынга Май бирге холбаштырган байырлыг хуралдар, чыскаалдар бедик көдүрлүүшкүннүг эрткилээн.

ТУРАН

Бии-Хемниң девискээринде час чаа-ла бодунуң эргезин долузу-биле апкан, даглар эдээниң хары эрээн, хову ажылдары калбарган. Районнуң колхоз, совхозтарының ажыл-ишчилери беш чылдың шиитпирлиг үшкү чылында байлак дүжүт алырының шиитпирлиг үезинче кирипкен. Бүгү делегейниң ажылчы чоннарының кайгамчыктыг байырлалы — Май 1-ни бии-хемчилер соруктуг күш-ажыл-биле утканнар. Ону район төвүнге болуп эрткен байырлыг чыскаал болгаш хову-шөлдерге күчүлүг техниканың ыыт-даажы бадыткаан.

Туранчылар В. И. Ленинниң тураскаалының баары-биле чыскаалып эрткеш, Коммунистиг партияның, Совет күрүнезиниң үндезилекчизинге күш-ажылчы рапортун өөрүшкүлүг берип турган ышкаш болганнар. Байырлал чыскаалынга күш-ажылчы колонналарны Ленин орденниг «Кызыл тараачын» колхозтуң тараажылары, малчыннары ажыткан. Оларның дараазында—бүдүрүлгелер арасында социалистиг чарыштың тиилекчизи райкүүскомнуң шилчиир Кызыл тугун чаалап алган амыдырал хандырылга комбинадының ажылчыннары боттарының хөй талалыг ажыл-ижиниң түңнелдерин көргүскен плакаттарны, транспарантыларны көргүзүп эрткен. Хөй кижи киржикчилиг колонналарның арасында тоску беш чылдың баштайгы ийи чылында 136 муң рубль орулганы, ооң иштинде пландан ажыр 36 муң рубльди киирген «Тыва көдээ-тудуг» трестиң Туранда ыяш белеткээр участогунуң коллективи база бар. Тудугжулар, орукчулар дээш, өске-даа шалыпчы кижилерни чыскаалганнарның арасындан көрүп болур турган.

Колхоз, совхозтарның шөлдеринге ол хүн ажыл хайныккан. Бир черде шык базырган, өске шөлде чер андарган, эрткен чылгы саваң болуп, сарааттап, келир кышка мал чеминиң магадылалын тургузуп хүнзээн.

САРЫГ-СЕП

Тоску беш чылдың шиитпирлиг чылында Май 1-ниң байырлалын Каа-Хем район кажангызындан-даа онзагай уткаан. Ооң дугайын ажылчы чоннуң эп-сеткил каттыштырылгазының байырлалын уткаан хуралга илеткелчи — райкүүском даргазы К. С. Очур-оол болгаш чүве чугаалаан эштер өөрүшкүлүг чугаалап турганнар. Районнуң эрткен күскү дүжүт ажаалдазынга Россия Федерациязының социалистиг чарыжынга тиилекчи болуп, РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң болгаш ВЦСПС-тиң шилчиир Кызыл тугун чаалап алганы, шиитпирлиг чылдың баштайгы кварталында 583 центнер эътти, 126 центнер сүттү пландан ажыр күрүнеге сатканы болгаш өске-даа чедиишкиннер ажылчы чоннуң хей-аъдын, чоргааралын көдүрген. Хуралдың киржикчилери боттарының чаңгыс чер чурттугларының — республика болгаш Бүгү-российн көрүлделериниң лауреаттарының концертин сонуургап көргеннер.

Май 1-ниң чыскаалы Сарыг-Сеп суурга эртенгиниң 10 шакта эгелээр турган, ынчалза-даа чон оон эрте-ле чыглып келген. Ыры-шоор, хөгжүм, каткы, танцы... Ындамында туктар, лозуңнар, баштыңчыларның чуруктары...

Ажылчы чоннарның чыскаалын ажыдар байырлыг митингиге партия райкомунуң бирги секретары Н. П. Федоров чонга байыр чедирип, чүве чугаалаан.

10.00 шак. Чыскаал эгелээн. Баштай-ла мотоциклчилер, чадаг-тергежилер болгаш күш-культуржулар индир баары-биле эрткен. Оларны көөрге, европаның, делегейниң болгаш олимпий оюннарының чемпионнары — кайгамчыктыг совет спортсменнер сагышка кирер. Дараазындагы колонна — школачыларның. Совет чурттуң келир үезиниң хөглүг болгаш чараш салгалы! Чыскаалды бо чылдың бирги кварталында СЭКП райкомунуң болгаш райкүүскомнуң шилчиир Кызыл тугун чаалап алган көжүп чоруур № 958 колонна баштаан. Оларның арасында бүдүрүлгениң мурнакчылары А. Колбасицкий, А. Маслова болгаш өскелер-даа бар. Индир баары-биле эрткен 13 колоннаның диңмиттиг уразы үзүк чок чаңгыланып турган.

Май 1-ниң чыскаалы чоннуң күш-ажылчы болгаш политиктиг көдүрлүүшкүнүн улам-на хайныктырган.

Чыскаал соонда спортчу оюннар болгулаан.

Мындыг чыскаалдар, хөглээшкиннер болгаш оюн-тоглаалар районнуң колхозтарынга болгаш совхозтарынга база эрткилээн.

БАЙ-ХААК

Тараалаң Таңдының ажылчы чоннары Май 1-ниң байырлалын күш-ажылчы ажыл-иш-биле демдеглеп эрттиргеннер. Таңдыжылар бо чылын 27 муң ажыг гектар черге тараа культураларын тарыырлар. Бо хүннерде дүжүт дээш демиселдиң бирги одуруунда «Тиилелге», «Элегес» совхозтарның ажыл-ишчилери чоруп турар. Район ниитизи-биле шык базырыышкынын дооскан. Бо болгаш өске-даа чедиишкиннерниң дугайын Май 1-ниң уткулга хуралынга демдеглээн болгаш районнуң ажылчы чоннарының мурнунда туруп турар сорулгаларның дугайын айыткан.

Республиканың өске-даа черлериндээзи-биле бир дөмей Май 1-ниң байырлалынга холбаштырган байырлыг чыскаал район төвүнге болган, аңаа ажылчы чоннар коллективтери колонналарын каас чараш кылдыр шимеп алган, дески чараш, өөрүшкүлүг базымнар-биле индир баарылап эрткилээннер.

Май 1-ниң чыскаалының соонда спорт маргылдаалары болгаш агиткультбригадаларның концерттери болган.

ТЭЭЛИ

Районнуң ажылчы чоннары частың, күш-ажылдың байырлалы —, Май 1-ни күш-ажылчы болгаш политиктиг көдүрлүүшкүн-биле демдеглеп эрттиргеннер.

Бүгү-ле суурлар байырлыг шинчи киир шиметтинген. Чер болгаңга байырлыг митингилер эрткен. Ылаңгыя апрель 30-де Тээлиге болган байырлыг хуралга СЭКП райкомунуң секретары Л. Х. Допул Бүгү-делегейниң ажылчы чоннарының, эп-сеткил каттыштырылгазының хүнү — Май 1-ниң дугайында илеткелди районнуң ажыл-амыдыралы-биле холбап кылган. Ооң соонда чыылганнар район эмнелгезиниң коллективиниң солун программалыг концертин көргеннер.

Май 1-де Тээлиге ажылчы чоннуң чыскаалы болган. Аңаа 13 колонна киришкен. Чыскаал эгелээриниң мурнунда байырлыг митинг болган. Райкүүскомнуң даргазы Р. С. Хунай-оол аңаа чүве чугаалааш, май 1-ниң байырлалы-биле холбаштыр районнуң ажылчы чоннарынга байыр чедирип, оларга чаа-чаа күш-ажылчы чедиишкиннерни күзээн.

Чыскаал он шакта эгелээн. Школачыларның колонналары эрткен соонда, районнуң мурнакчы коллективтери эрткеннер. Районнуң коллективи оларның мурнунга чогуур аас-кежиктиг болган. Чүге дизе ук коллектив бирги кварталда чедиишкиннинг ажылдааш, СЭКП райкомунуң болгаш райкүүскомнуң шилчиир Кызыл тугун чедип алган.

Чыскаал элээн үр үргүлчүлээн. Кызыл-кызыл туктар, «Май Бири делгерезин!», «СЭКП-ге алдар», «Күш-ажылга алдар!» дээн сөстерлиг лозуң, плакаттарны туткулаан улуг-биче кижилер шуужуп-ла турган.

Чыскаал сөөлүнде ажылчы чоннуң массалыг культурлуг дыштанылгазы болган.

(Ажылчы чоннарның байырлыг митингилери болгаш чыскаалдары Самагалдайга, Хандагайтыга, Эрзинге, Тоора-Хемге болгаш чурттакчылыг өске-даа черлерге болгулаан.).

Кызылдың ажылчы чоннарының байырлыг чыскаалы

1
МАЙ
КОМБИНАТ
СТРОЙДЕТАЛЕЙ

БЕДИК АЧЫ-ХАВЫЯАЛАРЫН ХҮЛЭЭП КӨРГЕНИ

Академик Д. СКОБЕЛЬЦЫН

XX чүс чылдың чеден чылдары делегей амыдыралында кайгамчык чаагай чаартылга-өскерилгелерниң үези боор төөгүге кирер. Делегей политиказының эң-не янзы-бүрү адырларында болгулап турар таарымчалыг чугула базымнар болза аңгы-аңгы ниитилел тургузуглуг күрүнелерниң тайбың кожа-хелбээ догуннаарының ленинчи принциптериниң тиилелгезиниң дугайын херечилеп турар, бөгүн ол принциптер бүгү делегейге хүлээп көрүүшкүнүң чедип ап турар апарган.

Өртемчей кырынга быжыг тайбың дээш совет кижилерниң демисели бистиң социалистиг күрүневистиң алыс бүдүжүнден үндезилеттинип үнген, бистиң Совет күрүневистиң эң баштайгы даштыкы политиктиг акты дээрге, Тайбың дугайында декрет болган. Ол демисел дээрге, Совет Эвилелинге коммунистиг тургузуушкунуң программазын боттандырарынга таарымчалыг даштыкы байдалдарны чүгле хандырары эвес, харын-даа бүгү кижи төрелгетенниң мурнунга совет улустуң интернационалчы хүлээлгезиниң күүсеттинишкини боор турар. Өртемчейге быжыг тайбың дээш демисел улуг Ленинниң ады-биле сырый холбашкан, дайынналарның болгаш чепсегленишкиннерни эндере бүдүрериниң империалистиг политиказынга удур эң-не шиитпирлиг демиселче улус массаларны Ленин башкы кыйгырган болгаш ол демиселди чедиишкинниг болдурарда «тайбыңга ёзулуг чедирип келир эң-не бөдүүн, эң-не тодаргай шиитпирлер болгаш хемчеглер эргежок чугула» деп онзалап айыткан. Чогум-на шак ындыг шиитпирлерни болгаш дээштиг хемчеглерни тайбыңның совет Программазында бижээн, чепсегленишкинни дүжүрер болгаш тайбыңны быжыглаар дээш, улустарның хосталгазы болгаш хамаарышпас чоруу дээш демиселдиң тодаргай оруктарын ол Программа айтып берип турар.

Бөгүн совет улус, делегейниң депшилгелиг бүгү хөй-ниитизи тайбың дээш шылгараңгай демиселчилерге — «Улустар аразынга тайбың дээш» делегейниң Ленинчи шаңналының лауреаттарынга изиг байырны чедирип турар. Хөй-ниитиниң болгаш күрүнениң хөй санныг улуг ажылдакчылары, сураглыг эртемденнер, чогаалчылар, культураның мастерлери бо бедик шаңналды сөөлгү он чылдарның дургузунда ап келген. «Улустар аразынга тайбың дээш» делегейниң Ленинчи шаңналдарының талазы-биле комитет дөрт чаа лауреаттарны чаагай чаңчыл ёзугаар 1973 чылдың апрельдиң часкы хүннеринде адап, чарлаан, ынчаарга ук комитеттиң составында делегейниң депшилгелиг хөй-ниитизиниң сураглыг төлээлекчилери кирип турар болгай.

СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, быжыг туруштуг коммунист-ленинчи **Леонид Ильич Брежневке** «Улустар аразынга тайбыңны быжыглаары дээш» делегейниң Ленинчи шаңналын тыпсыр дээн шиитпир дугайында дыңнадыгны совет болгаш делегейниң хөй-ниитизи сагыш-сеткилдиң онза ханышкызы-биле уткуп турар.

Тайбыңны болгаш улустарның айыыл чок чорууун быжыглаар дээш могаг-шылаг чок болгаш шиитпирлиг демиселчи Л. И. Брежневти бүгү чер бөмбүрзээниң кырында кижилер эки билир. Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының чиңгине шугумун, Совет күрүнениң тайбыңга ынакшылдыг даштыкы политиказын хевирлээринге база боттандырарынга ооң киирген үлүү улуг болгаш янзы-бүрү талалыг боор турар. Коммунистиг тургузуушкуннуң эң чугула сорулгаларының болгаш делегей байдалының онзагай түңнелдериниң идип үндүрген чаа айтырыгларын ажылдап кылырын база шиитпирлээрин ханы чогаадыкчы ёзу-биле көөрүнге Леонид Ильич Брежневтиң ажыл-чорудулгазы онза ылгалып турар.

Л. И. Брежнев 1906 чылда ажылчын өг-бүлеге төрүттүнген. Күш-ажылчы амыдыралын ол он беш харлыында эгелээн болгаш бодунуң организакчы талантызы-биле база принципиалдыг чоруу-биле болгаш кижилерге сагыш човангыр чоруу-биле ажылчы чоннарның ортузунга хүндүткелди база алдар-хүндүнү чедип алган. Л. И. Брежнев 1931 чылда СЭКП-ның хүрээлеңинге кирген. Ада-чурттуң Улуг дайынының эгезинге чедир ол Украинага харысалгалыг совет болгаш партия ажылынга турган.

Ада-чурттуң дайынының чылдарында Л. И. Брежнев баштайгы хүнден эгелээш, сөөлгү хүнге чедир шуут армияга туруп келген. 1941 чылдың кадыг-дошкун күзүнүнде Донда-Ростов дээш төөгүлүг тулчуушкунга, Кавказтың камгалалынга, Новороссийск районунга «Бичии черге» маадырлыг тулчуушкуннарга ол киришкен. Фашистиг эжелекчилерни совет черден үндүр сывырган соонда Украинаның дөрткү фронтузунуң, шериг чөвүлелиниң кежигүнү болгаш политиктиг эргелелиниң начальниги генерал Брежнев Польшаны болгаш Чехословакияны хостаары дээш, Венгриядан фашистерни үндүр сывырары дээш тулчуп турган дайынчыларның хүрээлеңинге кирип чораан.

Дайын төнген соонда Л. И. Брежнев Запорожье, а ооң соонда Днепропетровск областарның партия организацияларының удуртукчузу болуп, Запорожьениң, Днепропетровщинаның бузулган хоорайларын, суурларын болгаш заводтарын, легендарлыг маадырлыг Днепрогэсти катап тургузарының херээнге улуг салыышкынны киирген. Молдавияның коммунистиг партиязын, а ооң соонда — Казахстанның компартиязын ол удуртупшаан, ол республикаларның үлетпүрүн, көдээ ажыл-агыйын болгаш культуразын хөгжүдер талазы-биле улуг ажыл-херекти чедиишкинниг башкарып келген.

СЭКП-де болгаш Совет күрүнеде удуртукчу албан-дужаалдарда Л. И. Брежнев хөй чылдарның дургузунда туруп турар. 1957 чылдан бээр ол — СЭКП ТК-ның Президиум кежигүнү. 1960 чылдан 1964 чылга чедир ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазынга ажылдаан.

СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары Л. И. Брежнев партия Төп Комитединиң баштавышаан, СЭКП ТК-ның бүгү делегейге ажыл-чорудулгазының айтырыгларынче, Совет Эвилелиниң даштыкы политиказынче кайгамчык улуг кичээнгейни угландырып турар. Бо талазы-биле ооң хөй талалыг болгаш эң-не чаагай үре-түңнелдиг бүгү ажылы социалистиг даштыкы политиканың ленинчи принциптеринге — тайбыңның болгаш улустар аразынга найыралдың, янзы-бүрү ниитилел тургузуглуг күрүнелерниң тайбың кожа-хелбээ догуннаарының, аргессияга удур болгаш улустарның бүрүн эргелеринге халдаар чорукка удур эптеш чок демиселдиң принциптеринге үндезилеттинген. Л. И. Брежневтиң ажыл-чорудулгазы — ол дээрге интернационализмниң, аңгы талазы-биле эп-сеткил каттыштырылгазының идеалдарынга шынчы чоруктуң, ажылчы чоннар массаларының, депшилгелиг бүгү кижи төрелгетенниң эрге-ажыы дээш чаныш-сыныш чок демиселдиң үлегер-чижээ-дир.

Делегейниң хөй-ниитизиниң тайбыңның Программазы деп адааны инициативтиг болгаш эптиг даштыкы политиктиг программа Л. И. Брежневтиң ады-биле сырый холбашкан. СЭКП-ның XXIV съездизинге Л. И. Брежневтиң илеткелинде идип үндүрген болгаш съездиниң чаңгыс үн-биле деткээн ол Программа совет «тайбың шавар халдаашкынының» платформазы болган, ынчаарга ол «тайбың совет шавар халдаашкыны» чер бөмбүрзээниң бүгү районнарын шыва ап, бүгү кижи төрелгетенниң салым-чолунга чаагай салдарлыг боор турар. Тайбыңның Программазы амгы үениң харылзааларының кол угланыышкыннарын илергейлеп, тайбыңның болгаш депшилгениң күштериниң эрге-ажыынга бараан болуп, ук угланыышкыннарның хөгжүүрүнге улам идепкейлиг салдар чедирип турар.

ССРЭ-ниң даштыкы политиказының тайбың Программазын боттандырарының айтырыглары СЭКП ТК-ның болгаш Совет чазактың онза кичээнгейиниң чүүлү боор турар. Ол айтырыгларны Политбюро болгаш Л. И. Брежнев боду хүн бүрүде ханызы-биле болгаш тодаргай шиитпирлеп турар. Улустар аразының харылзааларында чаа үе-чаданың эгезиниң бөгүнгү херечилери боор турар бис, ынчаарга ол чаа үе-чада болза «соок дайындан» дүшкүүрлүг чорукту чавырылдырарынче болгаш тайбың кады ажылдажылганы экижидеринче шилчиишкин-биле тодаргайлаттынып турар, бо бүгү чүүлдерге Л. И. Брежнев кайгамчык улуг салыышкынны киирген, тайбыңның Программазын амыдыралга боттандырарынче угланган ооң күжениишкиннери чаагай үре-түңнелдиг болган.

Тайбыңның болгаш улустар аразының айыыл чок чорууунуң эң чугула фактору болур социалистиг дем-каттыштырылга чурттарының сырый каттыжыышкынын быжыглаарынга хөй чүүлдерни Л. И. Брежнев кылган. Социалистиг чурттарның удуртукчу, күрүне болгаш партия ажылдакчыларының ужуражыышкыннарынга ооң киржилгези даштыкы политиктиг хөй инициативалар-биле сырый холбашкан, оларның иштинден хөй чүүлдер ам амыдыралда боттанып, бүгү делегей байдалында шиитпирлиг эргилишкинге чедирип турар.

Даштыкы интервенцияга удур, бодунуң черинге ээ болур эргези дээш демисежип турар Индий-Кыдаттың улустарынга совет кижилерниң көргүзүп турар улуг дузаламчызы база деткимчези Л. И. Брежневтиң ады-биле сырый холбашкан. Вьетнамга тайбыңны чедип алырынга үнелеп четпес улуг салыышкынны ол бодунуң ажыл-чорудулгазы-биле киирген.

Л. И. Брежнев болза Азияның, Африканың болгаш Латин Американың улустары-биле бистиң чуртувустуң найыралын болгаш кады ажылдажылгазын быжыглаарының талалакчызы боор, израиль агрессияга удур араб улустарның чөптүг демиселинге олар-биле эп-сеткил каттыштырылгазы дээш туржуп турар. ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы боор турган үезинде ол Азияның болгаш Африканың чурттарынга элээн каш катап барып, тайбың болгаш найырал төлээлериниң баштыңы боор келген. Ооң ол аян-чоруктары болза хөгжүлдениң хамаарышпас оруунче кирген аныяк күрүнелер-биле, бодунуң хосталгазын камгалап, социал депшилге дээш демисежип турар бүгү улустар-биле Совет Эвилелиниң эп-сеткил каттыштырылгазының тодаргай көргүзүү болган.

Бедик деңнелге улам калбарган харылзаалар, даштыкы күрүнелерниң, политиктиг партияларның болгаш шимчээшкиннерниң удуртукчу ажылдакчылары-биле Л. И. Брежневтиң ужуражыышкыннары делегей байдалының дүшкүүрлүг чорууун чавырылдырарынга, улустар аразынга кайы-кайызын билчир чорукту болгаш кады ажылдажылганы быжыглаарынга улуг идигни берип турар.

Европада байдалды чогумчалыг болдурар дээш, Европаны быжыг тайбыңның болгаш кайы-кайызынга ажыктыг кады ажылдажылганың районунга кылдыр хуулдурар дээш ооң идепкейлиг демисели бүгү делегейге кайгамчык улуг хүндүткелди Леонид Ильичиге берген. Францияның Президентизи Ж. Помпиду-биле болгаш ГФР-ниң канцлери В. Брандт-биле Л. И. Брежневтиң чедиишкинниг чугаалажыышкыннары бо орукка чугула үе-чада болган.

Совет-америк харылзааларда чаа үе-чаданың эгезин тайбыңга ынакшылдыг күштер бүрүн үндезин ёзугаар Л. И. Брежневтиң ады-биле холбаштырып турар, ынчаарга ол харылзааларның чогумчалыг хөгжүлдези чүгле ССРЭ-ге болгаш АКШ-ка эвес, харын-даа улустар аразының айыыл чок чорууун быжыглаарынга ниитизи-биле чугула боор турар.

«Совет Социалистиг Республикалар Эвилелиниң бежен чылының дугайында» илеткелинге Л. И. Брежнев бистиң бүгү чонувустуң өмүнээзинден мынча деп чугаалаан: «Социализмниң болгаш тайбыңның тугунга Совет Эвилели шынчы, бодунуң төрүттүнген шагында-ла ол тукка даңгыраан берген. Совет Эвилелиниң бежен чылының байырлыг хүнүнде бүгү делегейге база катап медеглеп тур бис: Коммунистиг партия, бистиң күрүневис, совет улус ленинчи даштыкы политиканың — тайбыңның болгаш улустар аразынга найыралдың тугун моон соңгаар-даа бүзүрелдии-биле улам бедик тудар!»

Бүгү делегейге быжыг тайбыңны болгаш коммунизмни тургузуп турар совет улуска айыыл чок, идегелдиг чорукту хандырар талазы-биле ажылга Л. И. Брежневтиң хууда киирген улуг салыышкынын СЭКП ТК-ның чоокта чаа болуп эрткен Пленуму демдеглээн. «Улустар аразынга тайбыңны быжыглаары дээш» делегейниң Ленинчи шаңналын Л. И. Брежневке тыпсыр деп шиитпирлээн чорукта ол шаңналдың эң-не чаагай идеязы тодаргай илергейлеттинген.

Латин Америкада болуушкуннар депшилгелиг хөй-ниитиниң кичээнгейин бистиң хүннеривисте улам-на хаара тудуп турар, ынчаарга Латин Американың улустары империалистиг дарлал-биле, боттарының национал хамаарышпас чорууун база хосталгазын базып, дорамчылаар дээн үүлгедиг-биле моон соңгаар эптежирин күзевейн, демократия болгаш социал депшилге дээш улам идепкейлиг демисежип турар.

Тайбың дээш, ол диптиң улустары бодунуң салым-чолун боттары башкарар бүрүн эргезин камгалаар дээш шимчээшкинниң ёзулуг төптериниң бирээзи Чили республика боор турар. Ол чуртта эрге-чагыргага 1970 чылда ёзулуг демократтыг чазак кирген, ооң удуртукчузун чон «Эш президент» деп ханы хүндүткел-биле адап турар. Чилиниң Президентизи, шылгараңгай политиктиг болгаш күрүне ажылдакчызы **Сальвадор Альенде Госсенс** бедик шаңнал-биле — Тайбыңның Ленинчи делегей шаңналы-биле шаңнатканын чүгле ооң Төрээн чуртунга эвес, харын-даа делегейниң бүгү чер болганынга кижилер сеткил ханыышкыны-биле уткуп демдеглээр дээрзинге чигзиниишкин турбас.

С. Альендениң бүгү амыдыралы — ол дээрге чонунга маадырлыы-биле бараан болурунуң, бодунуң Төрээн чуртунуң хамаарышпас чорууун чечектелиишкини дээш могаг-шылаг чок демиселдиң үлегер-чижээ-дир.

Сальвадор Альенде 1908 чылда Вальпараисо деп далай өртээлиниң хоорайынга төрүттүнген. Чили университединиң кижи эмнелгезиниң факультедин 1932 чылда ол дооскан. Ынчаардагы диктатор генерал Ибаньестиң эрге-чагыргазынга удур студентилерниң шимчээшкининге ол өөренип турган чылдарында-ла идепкейлиг киржип келген болгаш ол дээш чаңгыс эвес удаа кара-бажыңнадып чораан. С. Альендениң база катап тудуп хоругдап турган үеде ооң аар аараан ачазы өлүп калган. Чоннуң эрге-ажыы дээш демиселге бодунуң бүгү күжүн бээрин Сальвадор Альенде мөчээн ачазының мурнунга даңгыраглаан.

Университетти дооскан соонда С. Альенде бодун политиктиг ажыл-чорудулгага бараан болдуруп эгелээн. Ол — Чилиниң Социалистиг партиязының үндезилекчилериниң бирээзи болган. Ооң кандидатуразын республиканың президентизиниң албан-дужаалынга чаңгыс эвес удаа депшидип турган. 1970 чылдың сентябрьда соңгулдаларга чедиишкин чедип алдынган, ынчаарда чөөн үзелдиг күштерниң калбак эвилели тиилелгелиг болган.

С. Альенде баштаан улусчу чазак ийи чылдың дургузунда социал-экономиктиг ханы чаартылгаларны боттандырган. Ол чаартылгалар болза чурттуң политиктиг болгаш экономиктиг амыдыралынга даштыкы капиталдың база иштики хөреңгитеннерниң тергиидели узуткаарынче, күш-ажылчы чоннуң эрге-ажыын камгалаарынче, Чилиниң бүрүн эргезин быжыглаарынче угланган. Альендениң чазааның депшилгелиг угланыышкыны чурттуң иштики реакциязының болгаш АКШ-тың монополияларының калчаалыг удурланыышкыннарынга таваржып келген. Улусчу чазакка удур демиселинге хөреңгитен идегеттер кандыг-даа дерании аргаларны ажыглап турар. Ынчалзажок, оларның чимаениишкиннери буурап дүжүп турар.

Тайбыңның, улустарның хосталгазының болгаш хамаарышпас чорууунуң идеалдарынга Сальвадор Альенде ханызы-биле бердинген. Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң Президиумунуң сессиязы Чилиниң найысылалынга 1972 чылдың октябрьда боор турда, республиканың президентизи аңаа база киришкен. Тайбыңны быжыглаар херекке улуг салыышкыны дээш С. Альенде Тайбыңның Жолио-Кюри аттыг алдын медалы-биле шаңнаткан.

«Улустар аразынга тайбыңны быжыглаары дээш» делегейниң Ленинчи шаңналының лауреадының бедик ады-биле холбаштыр депшилгелиг хөй-нити профэвилелдериниң Бүгү-делегей федерациязының даргазы, хөй-ниитиниң сураглыг ажылдакчызы **Энрике Пасторинога** изиг байырны база чедирип турар. Пасториноонуң бүгү амыдыралы ажылчын аңгының эрге-ажыынга, бодунуң эргелери дээш ооң демиселинге бараан болган.

Э. Пасторино 1918 чылда Монтевидеога төрүттүнген. Ол он үш харлыында эът комбинадынга кара ажылчын боор кирген. Ол аныяанда-ла бодунуң өөрүнүң аразынга ылгалып, капиталистиг делегейде ажылчын кижиниң амыдыралын боой туткан чөптүг эвес каржы чоруктарның чылдагааннарын чүгле илередир эвес, харын-даа оларга удур идепкейлиг демисежиринче күзелдии-биле чүткүп келген. Ажыл соксадыышкыннарын организастааны дээш 1937 чылда Энрике Пасторинону ажылдан үндүрген. Тос чылдар иштинде — 1937 чылдан 1946 чылга чедир ол идик кылыр бүдүрүлгелерге ажылдап келген. Ынчаарда ол профэвилел шимчээшкининге эң-не идепкейлиг киришкен. Э. Пасторино 1942 чылдан бээр — Уругвайның коммунистиг партиязының кежигүнү.

Күш-ажыл кижилериниң эрге-ажыы дээш Э. Пасторинонуң маадырлыг болгаш шиитпирлиг демисели аңаа бедик авторитетти чаалап берген. 1946 чылда ол Уругвайның ажылчы чоннарының Бүгү-нити эвилелиниң секретарынга соңгуткан. 1951 чылда Э. Пасторино — парламентиниң депутады болгаш ажылчы чоннарның Бүгү-нити эвилелиниң Чиңгине секретары болган.

Э. Пасторинонуң ады делегейниң ажылчын болгаш профэвилел шимчээшкининде калбаа-биле сураглаан. 1957 чылда ол профэвилелдериниң Бүгү-делегей федерациязының оралакчы даргазынга, а 1969 чылда — даргазынга соңгуткан. Аңгының болгаш империализмге удур демиселдиң үндезининге профэвилелдериниң ажыл-чорудулгазын идепкейжидер, ажылчы чоннарның калбак массаларынга оларның салдарын күштелдирер талазы-биле улуг болгаш чаагай үре-түңнелдиг ажылды ол чорудуп турар. Ажылчы чоннарның эрге-ажыы, тайбың дээш, улустарның национал хамаарышпас чоруу болгаш хосталгазы дээш демиселге делегейниң профэвилел шимчээшкининиң чаңгыс эви дээш Энрике Пасторино шиитпирлиг туржуп турар.

Тайбың дээш шимчээшкинде чоннуң эң-не калбак бөлүктериниң төлээлекчилери киржип турар. Ол шимчээшкинде көскү черни литератураның болгаш уран чүүлдүң ажылдакчылары ээлеп турар. «Улустар аразынга тайбыңны быжыглаары дээш» делегейниң Ленинчи шаңналының лауреады **Джеймс Олдридж** фашизмге удур демиселге идепкейлиг салыышкынны киирген интеллигенцияның төлээлекчилеринге хамааржып турар.

Делегейниң ийиги дайынының үезинде Дж. Олдридж шериг корреспондентизи боор турган. Ол чылдарның сактыышкыннары талантылыг болгаш уран-чечен чогаалдарны кылырынга материал болган. 1942 чылда ол «Ат-алдарның херээ» деп баштайгы романын бижээн, а бир чыл болганда — «Далай ээзири» деп романын чогааткан. Грек улустуң качыгдал-түрегделин, даштыкы эжелекчилерге болгаш иштики реакцияга удур ооң демиселин Дж. Олдридж бо чогаалдарынга бижип көргүскен. 1945 чылда Олдридж новеллаларның чыындызын парлап үндүрген, дайын чылдарының, хүн бүрүдеги аар күш-ажылдың үүрге-чүктээшкинин маадырлыы-биле шыдажып эрткен бөдүүн кижилер ол чыындының маадырлары боор турар. «Ээн ховуларның маадырлары», «Ооң өлүрүн күзевес мен», «Сөөлгү шөлүттүрүкчү» деп романнар араб чурттарда национал-хосталгалыг шимчээшкинниң көдурлүүшкүнүн көргүскен. Янзы-бүрү социал тургузуглуг күрүнелерниң тайбың кожа-хелбээ догуннаарының идеяларын Дж. Олдридж бодунуң «Чуртка туттурган» деп номунга шиитпирлиг камгалап турар. «Дипломат» деп романынга автор «соок дайынның» политиказын сойталап илеретпишаан, улустар аразынга тайбыңның болгаш найыралдың идеяларын аңаа удур угландырып турар. Ол чогаалы дээш Джеймс Олдридж Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң Алдын медалы-биле шаңнаткан.

Амгы кижи төрелгетенни дүвүредип турар эң чугула айтырыгларның талазы-биле политиктиг чидиг чүүлдерни Дж. Олдридж бижип турар. Тайбың камгалалынга ооң үнү эң-не калбак үнелелди алган.

Тайбың дээш демисел боттуг, улам чаагай үре-түңнелди берип турар. Ындыг болза-даа, «соок дайынның» үезинче катап эргилиишкинни кылырын, дайын калчаараашкынын база катап кыпсырын, чурттар болгаш улустар аразынга өжээннешкек болгаш идегешпес чорукту өскүдерин оралдажып турар салдарлыг күштер делегейде ам-даа бар дээрзин уттуп болбас херек. Ынчангаш, тайбың дээш демиселге бот оожуургаар чорук турбас ужурлуг.

Улустар аразының дүшкүүрлүг чорууун улам ыңай чавырылдырар дээш, улустар аразынга бот-боттарын билчир чорукту база найыралды быжыглаар дээш демисежип турар бүгү күштерни сырый каттыштырарынга бо чылдың күзүнүнде Москвага чыылдырар тайбыңга ынакшылдыг күштерниң Бүгү-делегей конгрези улуг рольду ойнаар. Бүгү чурттарның хөй-ниитизиниң төлээлекчилериниң ол чугула ужуражыышкыны делегейниң айыыл чок чоруу дээш, чепсегленишкинни дүжүрер дээш, национал хамаарышпас чорук, кады ажылдажылга болгаш бүгү делегейге тайбың дээш демиселди улам ыңай идепкейжидеринге идиглиг болур дээрзинге чигзиниишкин турбас. Делегейниң Ленинчи шаңналының лауреаттарының чаа бөлүүнге делегейниң тайбыңга ынакшылдыг хөй-ниитизи изиг байыр чедирбишаан, тайбыңның херээнге оларның ажыл-чорудулгазын ханы өөрүп четтиришкин-биле база магадаашкын-биле үнелеп, кадыкшылды болгаш ол чаагай демиселге чаа-чаа улуг чедиишкиннерни оларга күзеп турар.

Тываның кооператорларында

ЧАРЫШТЫҢ ТҮҢНЕЛДЕРИ

Республиканың хереглекчилер ниитилелдериниң баштаар чери болгаш күрүне садыының база хереглекчилер кооперациязының ажылдакчыларының профэвилел обкомунуң президиуму хереглекчилер эвилелдериниң база респотребсоюзтуң бодунуң ажыл-агый организацияларының болгаш бүдүрүлгелериниң 1973 чылдың бирги кварталында социалистиг чарыжын түңнээн.

Райполар аразының социалистиг чарыжынга эки көргүзүглерлиг болганы дээш, бирги черни **Чөөн-Хемчик райпозунуң коллективинге** тывыскан. Райпо (даргазы Д. Сат, парторганизация секретары А. Дигик, профэвилелиниң местком даргазы А. Самдан) бараан саарылгазының планын 100,7 хуу, ниитиниң чемненилгезиниң — 102,5 хуу, кооперацияга кежигүн хүлээп алырын — 100 хуу, хуучулар дадывырының чыылдазы — 100 хуу, орулга планын — 101,8 хуу күүсеткен. Социалистиг чарышка коллектив кежигүннери шупту киржип турар, а ооң дээди хевири болур күш-ажылды коммунистиг ёзу-биле көөрү дээш шимчээшкинде 42 кижи киржип турар.

Чөөн-Хемчик райпозунга респотребсоюзтуң болгаш күрүне садыының болгаш хереглекчилер кооперациязының ажылдакчыларының профэвилел обкомунуң шилчиир Кызыл тугун база 800 рубль акша шаңналын тывыскан.

Ийиги черни **Каа-Хем райпозунуң коллективи** (даргазы А. Пересторонин, парторганизация секретары А. Петухова, профэвилелиниң местком даргазы А. Поминова) ээлээн болгаш аңаа «Хереглекчилерниң эң эки ниитилелинге» деп вымпелди тывыскан болгаш 600 рубль-биле шаңнаан.

Үшкү черни **Таңды райпозунуң коллективи** ээлээн болгаш ону Хүндүлел бижик-биле шаңнаан.

Респотребсоюзтуң **бодунуң ажыл-агыйының организацияларының болгаш бүдүрүлгелериниң** аразында социалистиг чарыжының тиилекчизи **Кызылдың садыг баазазының коллективи** (директору А. Малышев парторганизация секретары И. Пескотин, профэвилел месткомунуң даргазы М. Казанцева) болган. Аңаа шилчиир Кызыл тукту болгаш 150 рубль акша шаңналын тывыскан.

Ийиги черни **үлетпүр комбинадының коллективи** (директору А. Ананин) чаалап алган болгаш аңаа шилчиир вымпелди болгаш акша шаңналын тывыскан.

Үшкү черге **ном садыының килдизиниң коллективи** (директору Т. Сагаачев) алган болгаш Хүндүлел бижик-биле шаңнаткан.

Белеткелдер конторалары аразында чарышка **Тес-Хем райпозунуң белеткелдер конторазы** (директору Ч. Эртине) бирги черни ээлээн.

Ийиги, үшкү черлерни **Кызыл** болгаш **Балгазын сельполарының белеткелчилеринге** тывыскан.

Ниитиниң чемненилгезин эки организастап, бүдүрүлге планын 116,5 хуу, ооң иштинде бодунуң бүдүрген продукциязын 111,5 хуу сайгарганы болгаш 1195 рубль орулгалыг болганы дээш **Эрзин райпозунга** (даргазы А. Ширин) бирги черни болгаш шилчиир Кызыл тукту акша шаңналы-биле катай тывыскан.

Таңды районнуң «Тиилелге» совхозунда тоску беш чылдың үшкү шиитпирлиг чылының часкы хову ажылдары кидин түлүк чоруп, ам ында тараа культураларын чажып турар. Тарылганы кысна хуусаада доозар дээш трактористер, чажыкчылар, ховунуң бүгү ажылдакчылары эң-не кызымак ажылдап кирипкеннер. Тарылганың эгезинден-не комсомолчу-аныяктарның № 9 хову бригадазы мурнакчыларның санынга кирген.

Тараажылар ховуже үнер билек-ле ол бригадага Капа Ондар поварлап эгелээн болгаш механизаторларга чемни шынарлыг, чаагай кылдыр кылып бээр талазы-биле бүгүдениң хүндүткелин ол чедип алган. Ынчангаш баштайгы хүннерниң түңнелинде ону «Тергиин повар» деп вымпел-биле шаңнаан.

ЧУРУКТА: К. Ондар ажыл үезинде.

С. ФЕОКТИСТОВТУҢ фотолары.

ШӨЛДЕР КЫРЫНДА САМОЛЁТТАР

Бистиң авиаторларывыстың бир чугула сагыш салыышкыны — ол дээрге, көдээ ажыл-агыйга дузалажыры болур. Тараа шөлдериниң кырында ужудуп чоруп турар самолёттарны бо-ла көрүп болур. Ол болза дүжүттүң бок үнүштерин болгаш хээкчилерни узуткаарынга эргежок чугула химиктиг бүдүмелдерни чаштырып чоруп турар машиналар-дыр.

— Эрткен чылын бистиң республиканың көдээ ажылишчилериниң тараа бүдүрер болгаш ону күрүнеге садар талазы-биле чедип алган чедиишкиннеринге бистиң ужудукчуларывыстың болгаш инженер-техниктиг ажылдакчыларывыстың киирген үлүү биче эвес — деп, авиацияны улус ажыл-агыйынга ажыглаар талазы-биле Кызыл аэропортунуң инженери Г. М. Халанский чугаалап турар.— Ынчан бис республиканың 110 муң гектар тараа шөлүн химиктиг арга-биле ажылдап кылган бис. Бо чылын 135 муң гектар черге ындыг ажылдарны чорудар деп социалистиг хүлээлгени алган бис.

Кызылдың авиаторлары ол сорулганы күүседиринге эргежок чугула бүгү белеткелин ыяк кылып алган болгаш амгы үеде Тываның колхозтарының база совхозтарының хову-шөлдеринде чемишчидилге чаштырарынга дузалажып турар. Оларның бо талазы-биле планныг онаалдазы база белен эвес — 3000 гектарга чемишчидилгени тарадыр чаштырар. Ол сорулгазын авиаторлар чедиишкинниг күүсеткенин Геннадий Михайлович дыңнаткан.

Н. ВАНЬКОВ.

Делегей Май 1-ни байырлаан

Бүгү чурттарның ажылчы чоннарының амыдыралынга тураскаалдыг болуушкунну — Май бирниң байырлалын делегей уткуп алган. Бо чылдың Май бирин социалистиг дем каттыштырылгазының чурттарының ажылчы чоннары чаа-чаа кайгамчык улуг чедиишкиннерлиг, капитал чурттарының ажылчы чоннары — аңгы тулчуушкуннарын делгереңгей калбартып уткаан, СЭКП-ның XXIV съездизиниң айытканы тайбыңның Программазының улуг ужур-дузалыын бистиң диптиң ажылчы чоннары база катап демдеглеп турар.

ВАРШАВА. Варшаваның кудумчуларында болгаш шөлдеринде часкы аян-шинчилиг чайынначак, өңгүр чалгып үнүп келген плакаттар Май 1-ни, тайбыңны, күш-ажылды болгаш социализмни, совет-польша акы-дуңмалышкы ёзуну база бүгү делегейниң улустарының найыралын алдаржыдып турар. Сесерликтерде болгаш шөлдерде хевистели бергензиг чечектер чайнаан. Күш-ажылдың байырлалын, частың байырлалын Польшаның найысылалы бүгү чурт-биле кады уткуп алган.

Апрельдиң бүдүрүлге планнарын хуусаа бетинде күүсеткенин, продукцияны немей бүдүрүп үндүргенин, ооң шынарын экижиткенин бүдүрүлге черлериниң коллективтери Май 1-ге алдар кылдыр айыткаан.

Ажылдаарының үлегер-чижээн Силезияның үлетпүр бүдүрүлгелериниң, Гданьскиниң, Гдыньның болгаш Шецинниң судно тудар черлериниң, Познаньның, Вроцлавтың, Лодзиниң заводтарының, чурттуң өске-даа он-он, чүс-чүс фабрикаларының, заводтарының коллективтери көргүскеннер.

БЕРЛИН. ГДР-ниң хоорай, суурлары чайынначак, байырлалчы шиметтанген. Планныг кол онаалдаларны күүседиринге ажыл-ишчи коллективтерниң чедиишкиннерин плакаттар, транспарантылар көргүзүп, байырлалга, ГСЧП биле СЭКП-ның, ГДР биле Совет Эвилелиниң улустарының акы-дуңма найыралынга алдар болдурган йөрээлдерни салган турган. ГДР-де чедиишкинниг ажылдаштың база бир чүүлү болу берген эп-сеткил каттыштырылгазының революстуг демдээ — кызыл чечектерни хөй-хөй ажылчыннар хөректеринде кадагылап алган байырлал чыскаалында чоруп турган. Бо хүннерде ГДР-ниң ажылчы чону СЭКП ТК-ның байырлал бүдүүзүнде доозулган Пленумунуң ужур-дузазын бодап, май бирниң байырлалын ооң-биле капсырлаштыр эрттирип турар. Олар Л. И. Брежневтиң ГФР-ге аян-чорук кылып баар деп турарының дугайында дыңнадыгны улуг кичээнгейлиг, сеткил ханып уткаан. Ол аян-чорук Совет Эвилелиниң тайбыңны болгаш Европаның айыыл чок чорууун, диптиң бүгү чурттарының аразында найыралды, кады ажылдажылганы быжыглаар талазы-биле хөй-хөй эгелээшкиннеринге база бир базым болур дээрзинде чигзиниг чок.

ПРАГА. Острованың К. Готвальд аттыг металлургия комбинады «Нова Гуть» ийи дакпыр байырлалдыг болган. Эрткен чылын күш-ажылчы кончуг эки түңнелдерни чедип алганы дээш ЧССР-ниң чазаа болгаш чехословак профэвилелдериниң Төп Чөвүлели ол алдарлыг бүдүрүлге черинге шилчиир Кызыл тукту тывыскан.

Комбинаттың бүдүрүүшкүн хемчээли 1972 чылда 10 миллиард кронга улгаткан. Комбинат бо беш чылды сөөлзүредир чедип алган турар кылдыр төлевилеттинген бүдүрүүшкүн деңнелин чедип алган. Острованың комбинады Чехословакияның металлургия үлетпүрүнүң бүгү продукциязының бештиң бир кезиин бүдүрүп турар. Ооң чылда ээлдирер каңы 3 миллион ажыг тонна.

ГАВАНА. Адырларның профэвилелдери, республиканың ажылчын, албан-хаакчылары Кубаның ажылчы чонунуң профэвилел төвүнүң кыйгырыын ёзугаар бүдүрүлге күжениишкиннерин ийи катап улгаттырганы-биле, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедиткени-биле, планныг онаалдаларын долдур болгаш ажыр күүсеткени-биле Май бирниң байырлалын уткаан.

Кубага ажылчы чоннарның делегей хүнү эрге-чагыргазының ээзи болган, чаа ниитилелдиң медерелдиг тургузукчузу ажылчын аңгының байырлалы деп, ук профэвилел төвүнүң кыйгырыында чугаалаан.

БУХАРЕСТ. Май бирни Брашовтуң трактор тудугжулары шалыпчы ажыл-иш-биле уткаан. Мастер Дмитру Диаконескунуң удуртуп турар ээлчээ беш муң деп санадыр дугаарлыг ылчирбе дугуйлуг аар С-1500 тракторну хуусаа бетинде бүдүрүп үндүргенин байырлалга айыткаан.

ХАНОЙ. Май бирни Ханойнуң трансформатор заводу күш-ажылчы чаа-чаа улуг чедиишкиннерлиг уткаан. Байырлал бүдүүзүнде аңаа 200 киловатт күштүг эң баштайгы электрогенераторну белеткеп бүдүрген. Бүдүрүлге планнарын хуусаа бетинде күүсеткенин, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедиткенин республиканың хөй-хөй бүдүрүлге черлериниң коллективтери Май бирниң байырлалынга айыткаан.

(СЭТА).

МОСКВА. Хоккей талазы-биле делегей болгаш Европа чемпионады доозулган соонда хоккейниң делегей чыынды командазы боол болурларының аттарын ол талазы-биле тускай эртемниглер адааннар. Аңаа киргеннер болза (чурукта солагай таладан оң талаже): вратарь Иржи Холечек (ЧССР), камгалакчылар Бьер Сальминг (Швеция) болгаш Александр Гусев (ССРЭ), халдакчылар Борис Михайлов, Владимир Петров болгаш Валерий Харламов (шуптузу ССРЭ).

(СЭТА-ның фотохрониказы).

Өңнүктерде

АНЫЯК ҮННЕРНИҢ БАЙЫРЛАЛЫ

Якутия болуунуң кышкы хевин уштуп, частың баштайгы тынышын тынып эгелеп турда, чалыы үннерниң байырлалы бистиңинге чаңгыланып эрти. Ол дээрге — апрель 17—23 хүннеринде Якутияга болуп эрткен шүлүк чогаалының «Сибирьниң болгаш Ыраккы Чөөн чүктүң аныяк үннери» деп байырлалы болур. Аныяк үннерниң бо байырлалы Якут черге эрте частың эккелген ышкаш сагындырар.

«Сибирьниң болгаш Ыраккы Чөөн чүктүң аныяк үннери» деп бо кайгамчык байырлалды каш чылдар бурунгаар Читаның ВЛКСМ обкому болгаш чогаалчылар организациязы үндезилээн. Ол байырлалдың эстафетазын бо чылын Якут АССР-ниң комсомол обкому, Чогаалчылар эвилели хүлээп алган. Бистиң бо байырлалывыска он бир областарның, үш автономнуг республикаларның талантылыг аныяк шүлүкчүлери киришкен.

Сураглыг Михаил Ломоносов бодунуң үезинде, Россияның күчүлүг күжүн келир үеде Сибирь шаннаар апаар дээрзин эскерип чугаалааны таварылга эвес. Оон бо чугаазы экономикага хамаарылгалыг болбайн аан. Маңаа мындыг сөстерни немей чугаалаарын амыдырал негеп келген. Совет Россияның чечен чогаалының дугайында чугаа чоруп турда, Сибирьниң база Ыраккы Чөөн чүктүң черинге төрүттүнген, сураглыг чогаалчыларны чугаалаваска, Россияның литературазының кезии чок ышкаш сагындырар. Бо дугайын бадыткаары-биле Сибирь болгаш Ыраккы Чөөн чүктен үнген чамдык чогаалчыларның аттарының кыска даңзызынга доктаптаалынар: Александр Фадеев, Николай Асеев, Вячеслав Шишков, Виссарион Саянов, Владимир Арсеньев, Ярослав Смеляков, Всеволод Иванов, Иосиф Уткин, Сергей Наровчатов, Николай Мординов, Георгий Марков, Семен Данилов, Салчак Тока болгаш өскелерни-даа адап болур.

Амгы аныяк салгалда база-ла билдингир аттар бар. Оларга Евгений Евтушенко, Григорий Ходжер, Роберт Рождественский Владимир Санги, Валентин Распутин болгаш өскелерни хамаарыштырып болур бис. Оларның номнарын чүгле Сибирьде номчувайн турар-ла болгай...

Каш-ла хонуктар бурунгаар бистиң Якут АССР-ге болуп эрткен аныяк үннерниң байырлалы «Литератураларның найыралы—улустарның найыралы» деп девизтиң адаа-биле бедик деңнелге эрткенин демдеглээр ужурлуг. Оларның арасында аңгы-аңгы назы-харлыг, чаа-ла чаңгыс чыындылыг-даа, чеди чыгам номнарлыг — ССРЭ-ниң Чогаалчылар эвилелиниң кежигүннери-даа бар. Байырлалдың чээрби ажыг төлээлериниң шүлүктери аңгы-аңгы хевирлиг, аянныг-даа болза, оларның утказы чаңгыс аай—Советтиг Ада-чуртка, партияга, чоңга ынакшылды сөстүң уран-чечен күжү-биле көргүскени болуп турар. Ол чаңгыс аай күзел-сорукту аныяк кижилерниң оода чамдызын-даа адап көрейн: Антонина Кымитваль (Магадан), Илья Фоняков (Новосибирск), Цырен-Дулма Дондогой (Бурятия), Михаил Асламов (Хабаровск), Борис Телесов (Даг-Алтай), Евдокия Аксенова (Таймыр), Любовь Никонова (Кемерово), Владимир Серен-оол (Тыва), Михаил Финнов (Мурнуу Сахалин), Борис Лапузин (Владивосток), Борис Макаров (Чита), Ханда Базар-Садаева (Чита), Вильям Озолин (Чита), Анатолий Горбунов (Иркутск) дээш өске-даа хүндүлүг аалчыларны — аныяк шүлүкчүлерни адап болур.

Аныяк үннерниң байырлалының киржикчилери Алдан, Ленин, Жиган дээн чергелиг районнарга, Якутск чоогунуң хөй чурттакчылыг хоорай, суурларынга барып ында амыдырал-биле танышканнар. Оларның-биле кады Якутияның Улуро Адо, Варвара Потапова, Вениамин Миронов, Сергей Шевков, Алексей Михайлов дээш өске-даа аныяк шүлүкчүлери боттарының шүлүктерин номчуп, чону-биле эш-өөрүн таныштырганнар.

Якутияда ам кидин-не час. Час, чалыы назын, чараш ыр, чалгыннанган шүлүк шак бо бүгүнү кижи бүрүзүнге күзээри — эң-не чаагай күзээшкин. Аныяк үннерниң байырлалынга келген эштерге, оларның чүс-чүс эш-өөрүнге чаа-чаа чогаадыкчы чедиишкиннерлиг болуп, улуг Совет литературазы улам хөгжүдеринге үлүүн киирип күзээри бистерге—якут чогаалчыларга чүүден эргим.

Май Бирниң чаагай байырлалы-биле, эш-өөр!

Моисей ЕФИМОВ,
Якут АССР-ниң Чогаалчылар эвилелиниң баштаар чериниң секретары.

Чаа номнар

Тываның ном үндүрер чери Сергей Баруздинниң «Хереэженнер дугайында дөрт тоожу» деп номун тыва дылга парлап үндүрген. Тываның комсомолчуларынга болгаш аныяктарынга белек кылдыр В. И. Ленинниң «Аныяктар эвилелиниң сорулгалары» деп ажылын база ном кылдыр парлаан.

Бо чылын тыва дылга парлап үндүрген номнарның арасында А. Пушкинниң, С. Михалковтуң, М. Пришвинниң, С. Стальскийниң, Л. Лагинниң номнары, бистиң республиканың шүлүкчүлериниң болгаш прозаиктериниң чогаалдары бар.

Тыва школаларның хереглелдеринче ном үндүрер чер улуг кичээнгейни салып турар. Төрээн чогаал, алгебра, бойдус талазы-биле өөредилге номнарын эрткен дөрт айларның дургузунда парлаан.

Чылдың эгезинден бээр ниитизи-биле 178.400 экземпляр номну парлап үндүрген, а оларның чылда тиражы барык 450 муң ном болур.

Редактор В. С. ШАРАВИН.

ТӨӨГҮЧҮЛЕР ХУРАЛЫ

Бо чылдың апрельде Самарканд хоорайга ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының төөгү салбырының база Узбек ССР-ниң Эртемнер академиязының төөгү, дыл болгаш литература салбырының каттышкан сессиязы болуп эрткен. Ону бистиң чуртка археология болгаш этнография талазы-биле 1972 чылда чоруткан шинчилел ажылдарының түңнелдеринге тураскааткан. Сессияның ажылынга бистиң хөй националдыг улуг чуртувустуң 400 хире эртемденнери киришкен. Оларның арасында делегейде сураглыг эртемденнер — академиктер Б. А. Рыбаков, А. П. Окладников, ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының корреспондент-кежигүнү Ю. В. Бромлей болгаш өскелер-даа бар.

Сессияны академик Б. А. Рыбаков кыска сөс-биле ажыткан. Ол сессияның киржикчилеринге совет эртемни байыдып турар чаа-чаа ажыдыышкыннары-биле байыр чедирбишаан, моон соңгаар улуг-улуг чедиишкиннерни күзээн. Оон ыңай Б. А. Рыков археологтарның болгаш этнографтарның каттышкан хуралының бо чылын төөгүлүг хоорай — Самаркандыда эртип турары база-ла анаа эвес деп демдеглээн. Ол — делегейниң эң бурунгу хоорайларының болгаш эртем-хөгжүлдениң төптериниң бирээзи. Аңаа ортаакы вектер үезинде делегейге алдаржаан эртемденнер чурттап, ажылдап чораан. Бо алдарлыг хоорай чоокта чаа бодунуң тургустунганындан бээр 2500 чыл болганын байырлап эрттирген дээрзин база айыткан.

Сессия үезинде, пленарлыг хуралдардан аңгыда, 12 секция ажылдап турган. Пленарлыг болгаш секцияларның хуралдарынга 200 ажыг илеткелдер болгулаан. Пленарлыг хуралдарга кылган илеткелдерден академик А. П. Окладниковтуң «Төп Азияның эрте-бурунгу культуралары», ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының корреспондент-кежигүнү Ю. В. Бромлей-биле төөгү эртемнериниң доктору С. И. Вайнштейнниң «Этнос болгаш культура» дээш өске-даа дыка хөй илеткелдер солун болгулаан.

Археология секцияларынга сөөлгү чылдарда Тывада чоруттунуп турар казымал ажылдарның болгаш шинчилелдерниң түңнелдериниң дугайында элээн каш илеткелдер болган.

Саян-Шушенск ГЭС-тиң Тывада суг шыгжамыры турар зоназында 1965 чылдан эгелеп ажылдап турар ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының Археология институдунуң Саян-Тываның археология экспедициязының отрядтарының сөөлгү чылдарда шинчилелдериниң чамдык түңнелдериниң дугайында илеткелдерни А. Д. Грач, С. Н. Астахов, Ю. И. Трифонов кылган. Ук экспедицияның отрядтары Тываның эрте-бурунгу төөгүзүнүң даш век үезинден эгелээш, 18—19 вектерге чедир үелериниң билдинмес арыннарын чырыдып турар солун болгаш үнелиг материалдарны тып шинчилээнин олар тус-тузунда демдеглээннер. ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының Археология институдунуң эртем ажылдакчызы М. А. Дэвлет 1971—1972 чылдарда Тожу районнуң девискээринге чоруткан археологтуг шинчилелдериниң дугайын чугаалаан. Төөгү эртемнериниң доктору, сураглыг эртемден М. П. Грязновтуң киржилгези-биле Тываның дыл, литература болгаш төөгүнүң эртем-шинчилел институдунуң шинчилеп турары Өөктүң улуг хоруму (Аржаан хоруму) эртемденнерниң улуг сонуургалын хайындырган. Ылаңгыя украин археологтар В. И. Бидзиля биле Э. В. Яковленко Запорожьеге 1971 чылда казып шинчилээн чаа эрага чедир 8—7 вектерге хамааржыр базырыктан тывылган чамдык эт-херекселдерниң Өөктүң улуг хорумунуң безек материалдары-биле дыка чоок болгаш дөмейлешкек боор турарын боттарының илеткелинге онзалап демдеглээннер.

Улуг хорумдан тывылган чамдык материалдар чүгле бистиң эрага чедир 7—6 вектерде Тывага чурттап чораан аймактарның амыдырал-чуртталгазын, социал тургузуун, культуразын өөренирингө чаа үнелиг чүүлдерни берип турар эвес, а харын бүгү кижи төрелгетенниң айыттынган үе-чадазын шинчилээринге база улуг идиг боор турарын демдеглевес аргажок.

Сессияны хаап турэ, академик Б. А. Рыбаков аңаа номчуттунган илеткелдерниң канчаар-даа аажок солун болгаш улуг ажыктыг болганын демдеглээш, хуралдың организакчылары узбек эштерге хүндүлээчел чылыг хүлээп алыышкыны дээш, улуу-биле өөрүп-четтиргенин сеткил-сагыжының ханызындан илергейлээн.

Сессияның ажылының үезинде Узбек ССР-ниң Археология институдунга совет археологияның сөөлгү чаа чедиишкиннериниң дугайында делгелге база ажылдап турган.

Хуралдың киржикчилери Самарканд болгаш Бухара хоорайның төөгүлүг болгаш архитектуралыг тураскаалдарын көрүп, Афраснаба деп эрте-бурунгу хоорайның казыышкыннары-биле танышкан.

М. МАҢНАЙ-ООЛ,
төөгү эртемнериниң кандидады.

ДАЙЫНЧЫ БОЛУРЛАРЖЕ— КИЧЭЭНГЕЙ

ФРУНЗЕ. (СЭТА-ның корр. Г. АДАМОВСКИЙ). Фрунзениң физика приборлары кылыр заводунда «Завод — Армия — завод» деп хоочун чаңчыл бар. Бүдүрүлге чериниң хөй муң кижилиг бүгү коллективи бодунуң армияда шериг албанын эрттирип турар оолдарынга хамаарыштыр харысалгалыг болурун бодаар дээни ол.

...Комсомолчу Евгений Потаповтуң бүгү амыдыралы физика приборларын бүдүрер завод-биле холбаалыг. Бичии оол чорааш аңаа келгеш, өөренип алган, дөрткү разрядтыг фрезеровщик болу берген. Заводтан шеригже чоруй барган. Аңаа коллективтиң чаагай сеткилдиг сургаалдаазы кылдыр «дайынчы болуруңуң чагыын» тутсуп берген. Чарыгга заводтуң удуртукчулары аттарын салган.

«Дүүн ажылдап турган сени бөгүн холга боо-чепсээң туткаш, социалистиг Ада-чурттуң ыдыктыг кызыгаарларын камгалаарынче — Совет Эвилелиниң хамаатызының ыдыктыг хүлээлгезин күүседиринче улус сени аъткарган болгай. Армияның дайынчы өг-бүлезинге хөлээр туружуңну дораан тыпкаш, тускай эртемге өөренип ал. Шериг албанын эрттирген соонда заводуңга армейжи шыырак дадыгыышкыныг чанып кел» дээн.

Ынчангаш Потапов дайынчы болгаш политиктиг номчуг эки белеткелдиг болган, ону командылал чери каш-даа катап мактап шаңнаан.

Аңаа заводтан чагаалар үргүлчү барып турган. Эш-өөрү коллективтиң чедиишкиннерин бижип берип, ооң шериг албанын канчаар эрттирип турарын сонуургаар турган. Женя ийи чылды өттүр бодунуң прибор тудугжуларының төлээлекчизи мен деп чоргаарланып-даа келген.

Шеригден халашкан соонда үр боданыр-даа дивээн. Боданыр-даа чүү боор — цехинге барып, станогунга ажылдай-ла берген.

— Баштайгы шериг белеткелинге өөренип алган чүвемни кайы хөй, ынчангаш шериг албанын эрттирери-даа белен болду —деп, Евгений эш-өөрүнге чугаалаан тургулаар.

Заводта дайынчы болурларже шынап-ла улуг кичээнгейни салып турар. Баштайгы шериг белеткелин чоокта чаа дооскан оолдар өөрүнчүг болган — шеригге баарларның шуптузунуң үштүң бир кезии шылгалдазын кончуг эки дужааган. Оолдар шериг-техниктиг тускай эртемнерге өөренип алган: мотоциклчилер, радиомонтажчылар болу берген, чазыг чок боодалга кылырынга өөренип алган. Оларның хөй нуруузу чаа ГТО комплекизиниң нормаларын чедиишкинниг күүсеткен.

Аныяктар заводунуң ат-алдарын шынап-ла хүндүлээр. Шеригден чаа халажып келген Виталий Бочаров биле Валерий Свиридов олар комсомол хуралынга шериг албанын эрттиргениниң отчёдун чугаалап берген.

ӨРТЕГЛИГ ШОРТАН

Балыкчылар янзы-бүрү чүвелер хөөредиринге туралыг улус дээрзи бүгүдээге билдингир. Дош адаандан балык тударынга хандыкшылдыг Б. И. Данилинниң таварышкан чүүлүнге кижи бүзүревес арга чок: Березниковонуң химкомбинадының бөлүк ажылчыннары ону боттарының карааа-биле көрген.

Дыштаныр хүнде Борис Иванович кады ажылдап турар эштери-биле Яйва хемге чедө берген. Хемниң дожу канчалбаан-даа болган. Эптиг черни шилип алгаш, ол дошта эрги үтче кылаңнааштыг сыырткыыжын салыпкан. Эптештир олуруп четтикелек чорда-ла, сыырткышты тырта берген. Шелиптерге, баг үстүп чаштай берген.

Данилин өске сыырткыыжын алгаш, чанында үтке барган. База-ла тырткан. Дош кырынче метр хире шортанны үндүр сөөртүп кээрге, хамык улус кайгап калган: оозу өртеглиг балык болган. Ооң соондан сыырткыыш баа шөйлүп чораан. Ол шортан мурнунда бир-ле кижиниң сыырткыыжының баан үзе соп алгаш, оска ораашты гаш, ол бачыттыг черден ырап шыдаваан хевирлиг. Өртегге турганы-ла ол-дур ийин.

(СЭТА-ның корр.).

Пермь область.

«ШЫННЫҢ» ШАҢНАЛЫ ДЭЭШ

Делегейниң ажылчы чоннарының эп-сеткил каттыштырылгазының хүнү—Май Бирде бистиң республиканың найысылалынга янзы-бүрү спортчу маргылдаалар болуп эрткен.

Оларның бирээзи —«ШЫН» солуннуң шаңналы дээш чыл бүрүде чаңчыл болган эртип турар тыва хүрешке 32 мөгениң хүрежи хүндүскүнүң 2 шакта «Хүреш» стадионга болуп эрткен. Хүрешти хоорайның чурттакчылары болгаш аалчылар улуг сонуургал-биле көргеннер.

Бо маргылдаага бистиң республиканың шыырак мөгелери — республиканың каш дакпыр чемпиону, Улуг-Хем районнуң төлээзи Василий Базыр-Тараа, Чөөн-Хемчик районнуң төлээзи Апыш-оол Ооржак, Тес-Хемниң мөгелери Кызыл-оол Сагаачы, Сергей Данзы-Белек, Бии-Хемден келген Кертик-оол Санчы, Кызыл хоорайның күш-культура болгаш спорт комитединиң даргазы Маадыр-оол Биче-оолдан аңгыда, өзүп орар аныяк мөгелер, самбо хүрешке ССРЭ-ниң спорт мастери, Таңдының «Тиилелге» совхозтан келген Юрий Моңгуш, Кызылда педагогика институдунуң студентизи Кызыл-оол Лайдып, Кызыл хоорайның «Спартак» эки тура спорт ниитилелиниң инструктору Хүлер-оол Шожал дээн ышкаш мөгелер киришкен.

Баштайгы салыглардан эгелээш-ле улуг дуржулгалыг мөгелер Василий Базыр-Тараа, Апыш-оол Ооржак, Кызыл-оол Сагаачы, Маадыр-оол Биче-оол олар янзы-бүрү аваангыр, бүзүрелдиг аргаларны ажыглап тургаш, боттарының удурланыкчыларын чииги-биле октааш, көрүкчүлерниң макталын чаалап алган.

Үшкү салыгның соонда дөрт шилиндек мөгелер арткан. Улуг-Хемниң төлээзи Василий Базыр-Тараа, Чөөн-Хемчиктен Апыш-оол Ооржак, Кызылдың мөгелери Маадыр-оол Биче-оол биле Хүлер-оол Шожал олар-дыр. Дөрткү салыгда Василий Базыр-Тараа, Маадыр-оол Биче-оол олар боттарының онагларын октап алдылар. Биче чапсар соонда ол ийи мөге хөгжүм үнүнге үдедип алгаш, бирги, ийиги черлерни тодарадыры-биле девип үнүп келдилер. Маңаа Базыр-Тараа артык күштүүн көргүзүп, аргаларны билдилиг ажыглап тургаш, бодунуң онаан октааш, шүгдүп үнген, а Маадыр-оол Биче-оол үжүүрлешкен.

Шүүлген мөге Василий Базыр-Тараага, үжүүрлешкен Маадыр-оол Биче-оолга, үшкү-дөрткү черлерни алган мөгелер Апыш-оол Ооржакка болгаш Хүлер-оол Шожал оларга «ШЫН» солуннуң шаңналын ол солуннуң редакторы В. С. Шаравин байырлыг байдалга тывыскан.

В. ЧАДАМБА.

телевидение

МАЙ 2-ДЕ
МОСКВАДАН

12.00 — Дамчыдылгалар программазы. 12.05—Медээлер. 12.10 — Өңнүг телекөргүзүг. Мультфильм. 12.30 — **Уран-чечен телефильмниң баштайгы үндүрүлгези. «Хоочун мастерниң чагыы».** 3-кү серия. 13.35 — Өңнүг телекөргүзүг. **«Диринг амытаннар оранында».** 14.35— **«Останкинонуң концерт студиязы чалап тур». «Совет ырның часкы фестивалы».** 16.10 — Өңнүг телекөргүзүг. Хөй сериялыг уран-чечен телефильмниң баштайгы көргүзүү. **«Улуг эргилде».** 4-кү серия. 17.15 — «Үе». Информастыг программа. 17.50—18.00— Чапсар. 18.00— Өңнүг телекөргүзүг. Чайгы спорт сезонунуң ажыдыышкынынга тураскааткан спортчу байырлал. Футбол талазы-биле ССРЭ-ниң чемпионады. **«Торпедо»—«Динамо». (Москва), В. И. Ленин аттыг Төп стадионнуң Спорт ордузундан дамчыдылга.**

КЫЗЫЛДАН

21.00 — **«Антрацит».** Уран-чечен фильм.

МОСКВАДАН

22.30 — **Оперетта артистериниң концерти. 23.00—23.30— «Үе».** Информастыг программа.

МАЙ 3-ТЕ
МОСКВАДАН

14.00 — Дамчыдылгалар программазы. 14.05 — Медээлер. 14.15 — Өңнүг телекөргүзүг. Мультфильмнер программазы. 14.45 — Документалдыг телефильмниң баштайгы көргүзүү. **«Гимнастика кичээли».** 15.05 — **«Миллионнарның ленинчи университеди». «Совет кижиниң ниити национал чоргааралының дугайында».** 15.35 — Делегей конкурстарының лауреады **Валерий Камышев ойнап тур.** 15.55 — Кинотайылбыр. 16.45 — **«Аас-кежиктиг рейс». («22-12 дугаарлыг машина»)** Уран-чечен фильм.18.00 — «Үе». Информастыг программа. 18.30—18.40— Чапсар. 18.40 — **Футболга ССРЭ-ниң чемпионады. «Динамо» (Киев) — «Спартак» (Москва).** Киевтен дамчыдылга. 2-ги оюн. (Бижидилге).

КЫЗЫЛДАН

19.35 — Телемедээлер. 19.45 —**«Экономиктиг билиглерни—бүгү ажылчы чоннарга».** Дамчыдылга. 20.00 — Телемедээлер.

МОСКВАДАН

20.15 — **«Көжүп чоруур фронт».** Уран-чечен фильм. 21.45 —**«Театрның музыказы». Совет армияның Төп театрының артистери Останкинонуң концерт студиязында.** 23.00 — «Үе». Информастыг программа. 23.30 — 01.45— **Хоккей талазы-биле ССРЭ-ниң чемпионады. «Динамо» (Москва) — «Спартак» (Москва). ЦСКА-ның Спорт ордузундан дамчыдылга.**

МАЙ 4-ТЕ
МОСКВАДАН

13.30 — Дамчыдылгалар программазы. 13.35— Медээлер. 13.45 — Өңнүг телекөргүзүг. **«Тоол, аалдап кел». «Чазыгыл чок Ромолетто».** 14.15— Өңнүг телекөргүзүг. Уран-чечен телефильмниң баштайгы көргүзүү. **«Езулуг үрер хөгжүмчү чораан».** 15.20—**Л. В. Бетховен — «Ийи романс»** 15.40— **«Эртемниң болгаш культураның чугула айтырыглары». «Полиграфия бөгүн болгаш даарта».** 16.10 — **Хоккей талазы-биле ССРЭ-ниң чемпионады. «Динамо» (Москва) — «Спартак» (Москва). ЦСКА-ның Спорт ордузундан дамчыдылга.** 3-кү оюн. (Бижидилге). 16.50 —Өңнүг телекөргүзүг. **П. И. Чайковскийниң баледи. «Щелкунчик».** 18.00—«Үе». Информастыг программа.

КЫЗЫЛДАН

18.30 — Телемедээлер. 18.45 — **«Меңээ ырны чуруп бер».** Телефильм. 19.15 — Телемедээлер. 19.25 — Чарлалдар, реклама.

МОСКВАДАН

19.30 — **Ф. Легар — «Хөглүг дулгуяк». Москваның оперетта театрының шиизи.** 22.15 — **Литературлуг ужуражылгалар. М. Исаковский.** 23.00 — «Үе». Информастыг программа. 23.30—01.00 — **«Каапкан төл».** Уран-чечен фильм.

КИНОТЕАТРААРДА

МАЙ 2-ДЕ

«НАЙЫРАЛ»: **«Алдын мыйыстар»** 9.30, **«Пала кудумчузундан келген оолдар»** 11.20, **«Кижиге ынак болур»** (2 сериязы катай) 11.00, 14.05, 17.10, 20.15 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: **«Оолдар»** 11.20, 13.10, 16.45, **«Айрик»** 15.00, 18.30, 20.20 шактарда.

«ВОСТОК»: **«Эй, Кроха!»** 11.00, **«Олеся»** 13.00, 15.00, 18.40, **«Көрүнчүк»** 16.50, 20.30 шактарда.

«ПИОНЕР»: **«Отчугаштар»** 9.00, 11.00, 12.50, 14.40, **«Ынакшыл болгаш өлүм»** 16.40, 18.40, 20.40 шактарда.

МАЙ 3-ТЕ

«НАЙЫРАЛ»: **«ССРЭ-ниң алдын юбилейи»** 10.00, **«Кижиге ынак болур»** (2 сериязы катай) 11.15, 14.20, 17.25, 20.30 шактарда.

«КАА-ХЕМ» **«Ынакшыл болгаш өлүм»** 15.00, 16.50, 18.40 20.30 шактарда.

«ВОСТОК»: **«Отчугаштар»** 15.00, **«Айрик»** 16.50, 18.40, 20.30 шактарда

«ПИОНЕР»: **«Пан Таунуң элдептиг чүүлдери»** 9.00, 11.00, 12.50, 14.40, **«Көрүнчүк»** 16.40, 18.40, 20.40 шактарда.

МАЙ 4-ТЕ

«НАЙЫРАЛ» **«ССРЭ-ниң алдын юбилейи»** 10.00, **«Кижиге ынак болур»** (2 сериязы катай) 11.15, 14.20, 17.25, 20.30 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: **«Эй, Кроха!»** 10.00, 15.00, **«Ынакшыл болгаш өлүм»** 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

«ВОСТОК»: **«Отчугаштар»** 15.00, **«Сайха»** (2 сериязы катай) 17.00, 20.00 шактарда.

«ПИОНЕР»: **«Пан Таунуң элдептиг чүүлдери»** 9.00, 11.00, 12.50, 14.40, **«Көрүнчүк»** 16.40, 18.40, 20.40 шактарда.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: 667000 Кызыл, Щетинкин-Кравченко кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторнуң 24-63, редакторнуң оралакчыларының 35-24, пропаганда килдизиниң 23-54, харысалгалыг секретарьның 23-35, партийжи амыдырал килдизиниң 37-13, культура килдизиниң 23-54, көдээ ажыл-агый килдизиниң 21-47, үлетпүр килдизиниң 22-64, чагаа килдизиниң 41-27, информация база совет тургузуг килдизиниң 20-60, бухгалтерияның 31-75, корректорларның 27-41. Солун келбейн барганда 32-75 телефонче долгаар.

Солун неделяда 6 катап үнер
Пар. ама 2. Тираж 15453. Чагыг № 1240.

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садыының талазы-биле эргелелиниң типографиязы. (Кызыл Щетинкин-Кравченко кудумчузу бажың № 1). ТС—00611.